

Povećanje socijalne uključenosti samohranih roditelja s niskim primanjima

 parentbank

Intelektualni rezultat 1

Program obuke za stručnjake koji rade sa samohranim roditeljima

- Radni materijali -

Sufinancirano sredstvima programa Evropske unije Erasmus+

Evropska komisija finansijski podržava projekt i proizvodnju ovog sadržaja, koji odražava stavove isključivo autora, te se Komisija ne može smatrati odgovornom za korištenje informacija koje se ovdje nalaze.

Sadržaj

Uvod.....	3
1. Projektno učenje (PBL)	4
1.1. PRAKTIČNE VJEŽBE	8
1.2. Alati za procjenu i praćenje	9
2. Komunikacija na materinjem jeziku	9
2.1. Praktične vježbe	12
2.2. Alati za procjenu i praćenje	13
3. Matematička kompetencija i osnovna kompetencija u znanosti i tehnologiji ...	14
3.1. Praktične vježbe	19
3.2. Alati za procjenu i praćenje	21
4. Digitalne kompetencije.....	22
4.1. Praktične vježbe	24
4.2. Alati za procjenu i nadzor	26
5. Osjećaj inicijative i poduzetničkih kompetencija.....	28
5.1. Praktične vježbe	32
5.2. Alati za procjenu i praćenje	35
6. Sposobnost – naučiti kako učiti	35
6.1. Praktične vježbe	39
6.2. Alati za procjenu i praćenje	42
7. Socijalne i građanske kompetencije	43
7.1. Praktične vježbe	48
7.2. Alati za procjenu i praćenje	51
8. Primjer dobre prakse u radu sa samohranim roditeljima	53
Izvori i reference	54

Uvod

PARENTBANK – „Povećanje socijalne uključenosti samohranih roditelja s niskim prihodima“ je projekt u sklopu Erasmus+ strateškog partnerstva u području obrazovanja odraslih koji financira Europska komisija uz pomoć rumunjske Nacionalne agencije za programe zajednice u području obrazovanja i stručnog osposobljavanja (ANPCDEFP), a koji traje dvije godine (2019.-2021.). – Broj projekta: 2019-1-RO01-KA204-063798.

Cilj je ove nove europske inicijative olakšati integraciju samohranih roditelja s niskim prihodima na tržište rada promicanjem pristupa dječjoj skrbi i drugim uslugama koje si nužno ne mogu priuštiti.

Inicijativa se temelji na činjenici da samohrani roditelji češće žive u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Žene su najviše pogođene zbog toga što čine gotovo 85% svih jednoroditeljskih obitelji u Europskoj uniji. Točnije rečeno, mlađe majke i žene s malom djecom pripadaju u najmanje zaposlenu roditeljsku skupinu. Što je razina obrazovanja majke niža, to je vjerojatnost života u siromaštvu veća.

Potrebno je poduzeti drastične mjere kako bi se uspješno adresirale potrebe samohranih roditelja te riješili izazovi s kojima se susreću na dnevnoj bazi. ParentBank će osmisliti dva programa osposobljavanja: jedan kojim se poboljšavaju vještine samohranih roditelja i drugi kojim se unaprjeđuju kompetencije stručnjaka u cilju poticanja zapošljivosti samohranih roditelja te njihova društveno-obrazovnog i osobnog razvoja. ParentBank će također osmisliti mrežnu banku vremena (time bank) kako bi se olakšala razmjena usluga koje si samohrani roditelji ne mogu priuštiti (tj. briga o djeci), omogućujući im pritom traženje posla te seminare za osposobljavanje koji će poboljšati njihov životni standard.

Projekt ParentBank u Grčkoj, Rumunjskoj, Litvi, Španjolskoj, Bugarskoj i Hrvatskoj provode sljedeće organizacije:

- **Asociatia Habilitas CRFP (koordinator),**
- **KMOP - Grčka,**
- **SIF - Litva,**
- **Asociacion Caminos - Španjolska,**
- **Udruga roditelja Korak po korak - Hrvatska,**
- **Udruga Znati i Umjeti - Bugarska.**

Intelektualni rezultat 1 (Intellectual Output 1) naziv je programa osposobljavanja stručnjaka koji rade s niskokvalificiranim (samohranim) roditeljima kojim se nastoji proširiti/unaprijediti kompetencije stručnjaka pri podučavanju numeracije, poduzetničkih i digitalnih vještina (kroz upotrebu digitalnih tehnologija), tako da mogu pružiti individualno osposobljavanje i podršku samohranim roditeljima pri razvoju navedenih vještina i ključnih kompetencija kako bi se potakla njihova zapošljivost te društveno-obrazovni i osobni razvoj (čime će se također poboljšati njihova socijalna uključenost).

1. Projektno učenje (PBL)

Ciljevi učenja ovog modula su:

- a. Razumjeti metodu projektnog učenja
- b. Osmisliti PBL aktivnost
- c. Cijeniti i razumjeti principe PBL-a.

Thomas Markham (2011) ovako opisuje projektno učenje (PBL): „PBL međusobno povezuje znanja i umijeća. Sudionici usvajaju znanja i elemente temeljnog programa, ali i primjenjuju usvojeno pri rješavanju autentičnih problema te postižu važne rezultate. Sudionici PBL-a koriste digitalne alate za izradu visokokvalitetnih projekata nastalih suradnjom. PBL usmjerava obrazovanje na učenike, a ne program. To je pomak koji nalaže globalni svijet, a koji nagrađuje nematerijalna dobra poput želje, strasti, kreativnosti, empatije i otpornosti. Ta se bogatstva ne mogu steći učenjem gradiva iz udžbenika, već se moraju aktivirati stjecanjem iskustava.“

Projektno učenje (PBL) pristup je osposobljavanja pri kojem sudionici uče kroz aktivno sudjelovanje u projektima od stvarnog i osobnog interesa. PBL ili projektno učenje model je učenja pri kojem sudionici samostalno pronalaze rješenja za stvarne probleme. Polaznici razvijaju vještine dugotrajnim vježbanjem kako bi mogli pravilno razmotriti složene situacije, pitanja i probleme te reagirati na njih.

1. PBL sudionicima omogućuje korištenje tehnologije

Projektno učenje potiče učenike da gotovo redovito koriste tehnologiju i aplikacije. Poznaju i cijene širok raspon tehnoloških alata. Alati i tehnologije mogu kvalitetno nadopunjavati projektno učenje kako ono nastaje. Učitelji i sudionici pronaći će odgovarajuće resurse i znanja, kreirati proizvode i uspješnije koristiti alate i tehnologije. Također mogu upoznati druge osobe, stručnjake i suradnike.

2. PBL podržava cjeloživotno učenje

Zahvaljujući tehnologijama, učenici, nastavnici i facilitatori mogu izaći iz okvira učionice i znatno više toga dokučiti. PBL također uči učenike kako poduzeti prvi korak u preuzimanju odgovornosti u njihovom iskustvu cjeloživotnog učenika.

3. PBL približava sudionike stvarnom svijetu

Obrazovanje temeljeno na projektima omogućuje učenicima da riješe probleme i isprave aspekte relevantne za njih i njihove obitelji te svijet. Sudionici komuniciraju i surađuju s odraslima i organizacijama putem PBL-a. suočavaju se sa stvarnim poslovima i radnim mjestima i tako stvaraju profesionalne ciljeve. U nekim će inicijativama sudjelovati čak i obitelji i drugi suradnici.

4. PBL je posvećen točnoj i formativnoj evaluaciji

Formativna evaluacija omogućuje redovito praćenje napretka i napredovanja učenika. Autentično istraživanje usredotočeno je na duboko učenje i postavlja detaljna pitanja.

5. PBL omogućuje članovima da se još više uključe i redovito uče

Ideja da učenici izvršavaju određene zadatke koji moraju biti ključni za rješavanje problema motivira ih da se uključe još više. Pravi projekti aktiviraju njihova srca i umove, a to je od iznimnog značaja za učenje kada je u pitanju stvarni svijet.

6. PBL gradi akademske, profesionalne i životne vještine

Životni uspjeh zahtijeva više od isključivo znanja i vještina. Kroz PBL, sudionici uče djelovati, preuzimati odgovornost i razvijati uspješan stav. Učimo graditi povjerenje, rješavati probleme, raditi u timovima i dijeliti ideje.

7. PBL potiče inovaciju i kreativnost

Pri rješavanju problema valja biti maštovit i inovativan. PBL također pokušava riješiti velike probleme, pa je važno razmišljati izvan okvira. Budući da ne postoje jasna pravila, grafički dizajn, crtanje i dizajniranje u okviru projektnog učenja nužni su elementi.

Projektno učenje obrazovni je pristup pri kojem sudionici stječu vještine i iskustva radeći dulje vrijeme kako bi uočili stvarne, izazovne i komplicirane probleme, pitanja ili izazove te pravilno reagirali na njih.

Ciljevi visokokvalitetnog projektnog učenja su:

- 1.1. Podučavanje znanja i vještina akademske/znanstvene razine i stjecanje istinskog razumijevanja.
- 1.2. Gradnja vještina potrebnih za postizanje uspjeha u 21. stoljeću, kao što su kritičko mišljenje, rješavanje problema, suradnja, komunikacijske vještine i kreativnost.
- 1.3. Željeni se ciljevi mogu postići poticanjem sudionika da analitičkim pristupom definiraju stvarne probleme (od lokalnih do globalnih), stvarajući pritom rješenje koristeći se dokazima koji podupiru njihovu tvrdnju. Rješenje trebaju predstaviti digitalnim putem na temelju izvora iz 21. stoljeća.

PBL je kontinuirani proces istodobnog učenja različitih predmeta. Projektno učenje promiče dugoročne i interdisciplinarne prakse učenja te prakse učenja usredotočene na učenike. Za razliku od klasičnog nastavnog procesa koji vode nastavnici, pri PBL-u i učenici moraju planirati vlastito istraživanje i kontrolirati vlastito vrijeme na PBL predavanju. PBL zadatci razlikuju se od uobičajenog istraživanja po tome što je naglasak stavljen na kolaborativnu ili individualnu izradu projekata za sudionike kako bi se nastavni sadržaji konkretizirali. Projektno učenje učenicima često pruža priliku da istraže stvarna pitanja i stvarne probleme. Takvim se pristupom povećava vjerojatnost da će učenici trajno zapamtiti stečene vještine i koncepte. Na nastavi, učenici pokazuju što znaju, sudjeluju, međusobno komuniciraju i procjenjuju sami sebe i druge. Ne polažu se samo ispiti ili ostvaruju rezultati kako bi se hvalili.

Privući zanimanje sudionika za stvarne probleme i potaknuti ih na promišljanje dok stječu i uključuju nove vještine u okruženje usredotočeno na rješavanje problema središnji su koncepti projektnog učenja. Instruktor preuzima ulogu facilitatora, surađuje sa sudionicima pri formuliranju relevantnih pitanja, strukturira praktične zadatke, usmjerava razvoj informacijskih i socijalnih vještina i neprestano procjenjuje što su sudionici stekli iskustvom. Tipični pothvati uključuju problem koji treba riješiti (Kako najefikasnije smanjiti onečišćenje okoliša ugljikom?) ili fenomen koji treba istražiti (Zašto pada kiša?). PBL zamjenjuje ostale konvencionalne modele podučavanja, kao što su lekcije, zadatci iz udžbenika i ocjenjivanje kao preferirani oblici vođenja nastave iz glavnih školskih predmeta. PBL je obrazovna struktura koja potiče nastavnike da promoviraju i analiziraju istinsko razumijevanje, a ne iznošenje činjenica.

PROBLEMI U GRUPNOJ DINAMICI

PBL je sjajan okvir koji potiče članove da vježbaju timski rad. Ukoliko je uspješno odrađen, grupni rad usmjerava članove tima da jedni drugima pomažu da shvate gradivo i raspravljaju o izazovima zahvaljujući kojima uistinu mogu shvatiti značenje ključnih koncepata. Problemi nastaju kada ostali sudionici izvode veći dio istraživanja. To se ponekada događa kada jedan ili više sudionika ne obave svoj dio posla. Problemi često nastaju kada jedan ili dva člana ne žele da se itko drugi uključi zbog toga što se boje da će se postupci ostalih sudionika koje smatraju inferiornima odraziti na njihov uspjeh.

Rješenje: Ocjenjujte samo individualne zadatke – ne ocjenjujte grupni rad. Kada nema ocjenjivanja, sudionici se lakše usredotoče na istraživanje i ne brinu o tome hoće li postupci kolega utjecati na njihove rezultate. Također, potiče se sudjelovanje većeg broja ljudi. Timovi zajedno prikupljaju podatke i izvršavaju zadatke s ciljem izgradnje međusobnog razumijevanja. Polaznici se oslanjaju na rezultate uspješno obavljenih participativnih pojedinačnih evaluacija. Svaki učenik na kraju mora pokazati što razumije, odnosno ne razumije.

NEZAINTERESIRANOST KOD UČENIKA

Manjak volje u učenika može se javiti kada je projekt organiziran kao konvencionalna jedinica. Stilovi i namjene dodijeljenih zadataka važne su indicije. Zadatci opisani u nastavi ili objavljeni na sveučilišnim platformama za e-učenje dobra su ideja, no PBL jedinice sudionicima mogu biti od još veće važnosti kada se radi na razvijanju odgovora i predmeta za osobu, grupu ili organizaciju koja vrednuje finalni projekt.

Rješenje: Neka publika bude okrenuta prema govorniku. Neka rad učenika uistinu bude javan. Pozovite nekoga tko će članovima reći koliko će za tu osobu ili grupu biti važna njihova potraga za alternativama ili idejama. Planiranje fizičkog ili digitalnog susreta snažno utječe na sudionike čijem je radu pripisano veće značenje. Iz tog razloga na predavanje možete dovesti stručnjake ili pojedince zahvaćene problemom o kojem studenti raspravljaju ili pak organizirati videopozive. Vodite polaznike tako da se trude u određenom polju ne bi li vjerodostojno povezali svoje strategije.

Po potrebi pozovite stručnjake da saslušaju i prokomentiraju izvješća o napretku sudionika – uživo ili putem videosastanaka – a zatim neka sudionici privedu projekt kraju govorom ili izvještajem koji su dostupni vanjskoj publici.

STUDENTI NE KORISTE REDOVITO MOGUĆNOST AKTIVNOG UČENJA

Tijekom obrazovanja, većina se učenika osjeća poput pasivnih sudionika. Nekoliko obrazovnih interakcija vodi k tomu. Stoga učitelji koji žele izgraditi uspješno PBL okruženje na osposobljavanju najprije moraju usmjeriti učenike da preuzmu inicijativu.

Rješenje: Pojedinci posjeduju svoje učenje dok donose odluke o tome što znaju i kako znaju. Davanje opcija polazna je točka, a ne ograničenje. Učitelj osmišljava izbore. Kada sudionici osmišljavaju vlastite mogućnosti u okviru PBL-a, možda će biti spremniji iskreno izraziti svoje stajalište.

Prednosti projektnog osposobljavanja

Uobičajeno, odnosno *mainstream* učenje prečesto nikada ne izlazi iz okvira strogo akademskog obrazovanja. Iskustvo projekata veže studente za stvarni život. PBL osposobljava učenike za prihvaćanje i rješavanje stvarnih izazova, odražavajući pritom ono čime se stručnjaci bave svaki dan. Umjesto strategija kratkoročnog upamćivanja, projektno učenje sudionicima pruža priliku da se uistinu pozabave ciljnim sadržajem i tako naglasak stavlja na dugoročnu retenciju znanja. Budući da sudionici ostaju angažirani, PBL također poboljšava stavove učenika prema obrazovanju. PBL struktura prikladna je za izgradnju unutarnje motivacije jer usmjerava učenje učenika na bitno središnje pitanje ili problem te značajan ishod. PBL okvir prikladan je za stvaranje unutarnje motivacije jer usmjerava učenje učenika prema temeljnom problemu ili pitanju te konkretnom ishodu.

Naposljetku, projektno učenje naglasak stavlja na podučavanje uključivanjem sudionika. U ovoj strukturi sudionici nude rješenja za netrivialne izazove postavljanjem i razvijanjem pitanja, raspravljanjem ideja, stvaranjem pretpostavaka, razvijanjem planova i/ili eksperimenata,

prikupljanjem i analiziranjem podataka, prosuđivanjem, prenošenjem vlastitih ideja i zaključaka, postavljanjem novih pitanja i stvaranjem predmeta (na primjer, modela, teksta, videozapisa ili računalne simulacije).

1.1. PRAKTIČNE VJEŽBE

Projektno učenje

Cilj: Sudionici stvaraju Banku vremena za samohrane roditelje kao oblik društvenog poslovanja

Trajanje: 4 do 6 sati

Materijali: opći materijali za osposobljavanje, velik prostor (ili više malih prostorija), mobiteli ili prijenosna računala i internetska veza

Uvod: Ideja našeg projekta je stvoriti Banku vremena za samohrane roditelje kao oblik društvenog poslovanja. Uz tu Banku vremena dolaze i različiti izazovi. Nadamo se da ćemo ih na ovom osposobljavanju zajedničkim snagama ublažiti uz pomoć različitih inovativnih ideja.

1. korak – Utvrđivanje problema

Nedostatak vremena s kojim se samohrani roditelji suočavaju te potreba za podrškom bio bi jedan problem. Također možete prokomentirati različite izazove koji se mogu pojaviti tijekom provedbe modela. Možete promisliti o nacionalnim, regionalnim, lokalnim i osobnim problemima/izazovima s kojima se samohrani roditelji danas suočavaju.

2. korak – Istraživanje i definiranje problema

Ukoliko su članovi prihvatili temu, možda će morati obaviti neke aktivnosti. One mogu uključivati bilo kakvu konvencionalnu analizu i prikupljanje podataka. Međutim, trebali biste i u svojoj zajednici prikupljati podatke provođenjem ankete, intervjuja itd. Takve će aktivnosti olakšati utvrđivanje problema i dokazati da ga je potrebno riješiti.

Primjeri pitanja na koja treba odgovoriti: Koje bi bile stvarne potrebe samohranih roditelja? Kako bi se te potrebe mogle zadovoljiti? Koliko ima samohranih roditelja u vašoj zemlji/gradu? Koliko stručnjaka radi s njima? Koliko ima profesionaliziranih davatelja usluga za tu kategoriju?

3. korak – Kako osmisliti i osposobiti Banku vremena za samohrane roditelje

- Plan djelovanja koji će izraditi sudionici

Svaki će tim morati istražiti i pronaći različite modele Banaka vremena. Iz tog modela svaka radna grupa treba odabrati model i prilagoditi ga za Banku vremena za samohrane roditelje. U ovoj će etapi naglasak biti na ublažavanju rizika i okupljanju roditelja.

4. korak – Kako pretvoriti Banku vremena u socijalno poduzetništvo – plan djelovanja.

Jesu li za pretvaranje ove ideje u poslovni plan potrebna neka druga rješenja o tome kako će ona izgledati? Koji je poslovni plan? Koji su potrebni koraci? Tko će upravljati projektom?

5. korak – Prezentacija

Na kraju osposobljavanja svaki će tim predstaviti i zagovarati svoj model Banke vremena jer je njihova ideja bolja od svih ostalih. Nadalje će svaki tim morati odgovoriti na pitanja i iznijeti svoj plan djelovanja.

1.2. Alati za procjenu i praćenje

Za procjenu PBL-a i učinkovitu samoprocjenu slijedite ove korake:

- Promatrajte, kao kolektiv i pojedinačno.
- Sudjelujte u razmišljanjima i percepcijama.
- Ukažite na ono što se pokazalo uspješnim.
- Prokomentirajte što valja promijeniti.
- Razmijenite ideje koje mogu iznjedriti nove upite i nove projekte.

Mrežni alati kao što su: Mindmeister, Glogster, Myhistro, Pixton, Reeldirector, Animoto, VoiceThread, FotoBabble, Audioboo, Capzels, Dipity, Popplet

2. Komunikacija na materinjem jeziku

U ovom će dijelu **stručnjaci** dobiti skup vještina i metoda za **rad** s ranjivim samohranim roditeljima u području komunikacije na njihovom materinjem jeziku. Komunikacija na njihovom jeziku prvi je korak u razvoju bilo koje vrste odnosa i / ili posla, tako da bi tu sposobnost trebalo prvo razviti.

Komunikacija na maternjem jeziku sposobnost je izražavanja i tumačenja pojmova, misli, osjećaja, činjenica i mišljenja u usmenom i pisanom obliku (slušanje, govor, čitanje i pisanje) te lingvističke interakcije na prikladan i kreativan način u cjelini raspon društvenog i kulturnog konteksta; u obrazovanju i osposobljavanju, radu, kući i odmoru. Pojedinci bi trebali imati vještine kako usmeno, tako i pismeno komunicirati u raznim komunikacijskim situacijama te nadzirati i prilagoditi vlastitu komunikaciju zahtjevima situacije. Ova kompetencija također uključuje sposobnosti razlikovanja i korištenja različitih vrsta tekstova, traženja, prikupljanja i obrade podataka, korištenja pomagala i formuliranja i izražavanja vlastitih usmenih i pisanih argumenata na uvjerljiv način primjeren kontekstu. Pozitivan stav prema komunikaciji na materinjem jeziku uključuje sklonost kritičkom i konstruktivnom dijalogu, uvažavanje estetskih kvaliteta i spremnost da im se teži te interes za interakcijom s drugima. To podrazumijeva svijest o utjecaju jezika na druge i potrebu da se jezik razumije i koristi na pozitivan i društveno odgovoran način. (<http://keyconet.eun.org>)

Cilj učenja ovog poglavlja je:

- Dati stručnjacima koji rade sa samohranim roditeljima smjernice i savjete o tome kako raditi s korisnicima na njihovim boljim komunikacijskim vještinama
- Pružiti stručnjacima znanje, vještine, stavove i vrijednosti ključnih kompetencija (usredotočiti se na komunikaciju na maternjem jeziku) i kako raditi zajedno i utjecati jedni na druge

Bitna je sposobnost dobre komunikacije. Bit će različitih ljudi s kojima će se komunicirati. To uključuje obitelj, prijatelje, susjede, kolege itd. Razmjena informacija ili prenošenje informacija, ideja ili misli s jedne osobe na drugu ili s jednog kraja na drugi je komunikacija. Svrha komunikacije je razumijevanje informacija. Sve što netko želi reći nekome treba jasno razumjeti, inače bi sama svrha komunikacije bila **izgubljena**.

Na poslu, komunikacija olakšava protok informacija i razumijevanja između različitih ljudi i odjela putem različitih medija koristeći sve kanale i mreže. Taj je protok informacija presudan za upravljačku učinkovitost i općenito donošenje odluka. Komunikacija tako pomaže boljem razumijevanju ljudi, uklanjajući nerazumijevanje i stvarajući jasnoću misli i izražavanja. Također obrazuje ljude. Komunikacija može biti pisana ili usmena, formalna, neformalna i prema gore, prema dolje, vodoravna, dijagonalna, međuljudska, intrapersonalna, međuresorna, unutarorganizacijska. Komunikacija zbližava ljude jedne drugima. Živimo u informatičkom društvu, gdje komunikacija određuje koliko ćemo brzo učiti. Suradnja podupire naš suradnički rad, mogu odrediti našu konkurentsku prednost. Na ljudskoj razini, naši društveni resursi igraju veliku ulogu u našoj sreći i blagostanju u socijalnim situacijama i na radnom mjestu.

U ovom ćemo se dijelu usredotočiti na komunikacijske vježbe, savjete i trikove za razvoj vještina koje će **stručnjaci** koristiti s samohranim roditeljima. Tipično se na komunikaciju gleda kao na „meku“ vještinu - jer je nije lako mjeriti. Mogu biti pojedinačne ili timske vježbe, ali cilj je isti: pomažu nam da razvijemo svoje međuljudske vještine i poboljšaju sposobnost odnosa. Pozitivna psihologija ističe važnost komunikacije jer „Komunikacija je puno više od pukog razgovora - iako je to temeljni dio izgradnje odnosa i prijenosa znanja. Da bismo doista shvatili koliki utjecaj ima, možemo se dotaknuti neke od teorija. Iznenadujuće, vraćanje koraka unatrag da pogledamo neku teoriju ponekad može biti jednako korisno, ako ne i više od "nastavljanja s tim." (<https://positivepsychology.com>)

Savjeti za stvaranje poticajnog okruženja za učenje

Prvo, moramo stvoriti optimalno okruženje za učenje ako želimo maksimalizirati svoje poboljšanje; u tom smislu: (1) Komunikacijske vještine treba modelirati i vježbati, a ne jednostavno podučavati - naklonost iskustvenom učenju, što se često naglašava u učenju emocionalne inteligencije (SEL) (Haertel i sur., 2005.; Kolb, 2014.); (2) Najbolje ih se uči i vježba u sigurnim okruženjima koja podržavaju, što studije pokazuju da su ključne za ponašanje u učenju (Edmonson i sur., 2004.); (3) Konstruktivne povratne informacije o korisnim rezultatima su korisne, ali „tek nakon što se iscrpe svi pozitivni komentari“ (Maguire i Pitcheathly, 2002: 699). Povratne informacije također su koristan resurs za posao što se tiče radnog angažmana; kao oblik socijalne potpore može pomoći u poticanju našeg učenja i razvoja - što uključuje komunikacijske vještine (Bakker i Demerouti, 2007; Bakker i sur., 2008).

Savjeti za poboljšanje komunikacijskih vještina

U poslovnoj literaturi možemo potražiti i dodatnu potporu onome što smo ranije identificirali kao ključne komunikacijske vještine. Razlažući ih na savjete, evo 4 prilično široka načina na koje možemo poboljšati svoje komunikacijske vještine kako bismo povećali svoju učinkovitost i dobiti (<https://positivepsychology.com>).

a) Poradite na svojoj emocionalnoj percepciji

Percepcija emocija ključna je komponenta Mayerovog i Saloveyevog okvira emocionalne inteligencije i pokriva sposobnost čitanja neverbalnih znakova drugih kao i njihova potencijalna raspoloženja (Salovey i Mayer, 1990). Na individualnoj razini možemo svjesno koristiti ovu vještinu kako bismo procijenili kako se drugi osjećaju. Je li vaš kolega možda prezadovoljan? Je li sada najbolje moguće vrijeme da ih zamolite za pomoć u zadatku? Ili ste primijetili nekoga u kutu sobe koji je vrlo željno dao svoj doprinos sastanku?

b) Vježbajte samosvijest

Naše neverbalno ponašanje i način na koji govorimo su ključni. Različite se studije razlikuju u tome koliko je točno naša namjeravana poruka (i vjerodostojnost) neverbalna, ali je nesumnjivo važna (DePaulo i Friedman, 1998; Knapp i sur., 2013). Kad riječi koje izgovorimo prenose jednu poruku, a naše tijelo drugu, riskiramo zbnunjenost i potencijalno ugrožavamo svoj namjeravani utjecaj.

c) Dajte drugima priliku da se angažiraju

Komunikacija je u najmanju ruku dvosmjerna ulica. I kao što je istaknulo više od jednog kolektivnog istraživača inteligencije, timovi su više od zbroya njihovih dijelova (Woolley i sur., 2010). Kad se okupimo kao ljudi, treba nam prilika da komuniciramo jednako koliko nam treba i naša 'pamet', a u osnovi se to svodi na socijalnu osjetljivost - ponovno emocionalnu percepciju. Leary's Rose možemo potražiti za više uvida o tome kako i zašto, ali ovaj put savjet je razumjeti kada komunicirati ili odstupiti (Leary, 2004.).

d) Vježbajte slušanje

Razgovor je u osnovi oblik isporuke sadržaja i zapravo nije komunikacija ako ne slušamo. Aktivno slušanje uključuje interakciju s našim suradnicima i unošenje empatije za stol kako bismo poboljšali kvalitetu našeg dijaloga. Ponekad se spominje uz "reflektivno ispitivanje", uključuje, "ponovno ponavljanje parafrazirane verzije govornikove poruke, postavljanje pitanja kad je to prikladno i održavanje umjerene do visoke neverbalne konverzijske uključenosti" (Weger Jr i sur., 2014: 13). Pomaže nam u stvaranju više jasnoće, učinkovitijem uvođenju informacija i razvijanju odnosa na radnom mjestu empatičnim angažmanom (Nikolova i sur., 2013.).

2.1. Praktične vježbe

a) Što čujete?

Ovu je igru lako igrati, ali nije tako lako "pobijediti". Zahtijeva punu pažnju i aktivno slušanje sudionika. Okupite svoju grupu sudionika i svakom igraču podijelite papir i olovku ili olovku. Recite im da ćete im dati usmene upute za crtanje predmeta, korak po korak. Na primjer, mogli biste im dati upute poput: Nacrtajte krug unutar kvadrata tako da točno stane u sredinu kvadrata. Presijecite 2 linije kroz krug, dijeleći krug na 4 jednaka dijela. Vježba može postupno postajati sve teža sa svakom nastavom, a ako grupa nije pažljivo slušala upute, ne može se nadati da će uspješno završiti vježbu. (<https://plentifun.com/>)

b) Origami

Svakom sudioniku dajte jedan list papira standardne veličine (A4). Recite svojim sudionicima da ćete im davati detaljne upute kako presaviti svoj papir u oblik origami. Obavijestite svoje sudionike da moraju držati zatvorene oči i usta dok slijede upute; ne smiju gledati u papir niti postavljati bilo kakva pojašnjavajuća pitanja. Dajte grupi vaše upute kako presaviti papir u oblik origami po vašem izboru. Kad su sve upute date, neka svi otvore oči i usporede svoj oblik s predviđenim oblikom.

c) Napravite intervju

Cilj ove vježbe je dvojak. S jedne strane, naučit će kako strukturirati rečenice poslovnog svijeta (uz prethodno istraživanje primjera na Internetu), s druge strane, kako bi se pripremili za stvarnu situaciju na razgovoru za posao i kako što uspješnije odgovoriti. Skupinu treba podijeliti u više parova. Jedna osoba u timu trebala bi "igrati" ulogu poslodavca, a druga je kandidat. Poslodavac treba pripremiti 10 pitanja koja će postaviti kandidatu, a kandidat također treba pripremiti 5 pitanja. Voditelj vježbe slušat će i nakon vježbanja komentirati dobre dijelove i dijelove na kojima bi trebali više raditi. Ovisno o vremenu za vježbanje, uloge se mogu mijenjati.

d) Telefonska vježba

Ova klasična vježba Becky Norman (2018) iz Sift's Training Zone ilustrira zašto je slušanje tako važna vještina i zašto ne bismo trebali zanemariti nikakve mogućnosti za njegovo poboljšanje. Podijelite svoju grupu u dvije parne linije. Na suprotnim krajevima svakog retka šapnite osobi s kraja frazu ili kratku rečenicu i recite im da je prenesu koristeći samo šaputanje, jednu po jednu osobu. Frazu ili rečenicu mogu ponoviti samo jednom. Dok su sudionici zauzeti prenošenjem poruke sljedećoj osobi u redu, pustite glazbu ili ih uključite u razgovor kako biste stvorili bijeli šum. To će ga malo otežati, ali imitirat će uvjete iz stvarnog života, gdje ometanja ima na pretek. Kad su poruke stigle do kraja svakog retka, neka zadnja osoba koja primi poruku u svakom retku izvijesti o tome što je čula. Zatim neka prva osoba koja primi poruku u svakom retku prijavi izvornu poruku i usporedi je s konačnom primljenom porukom.

2.2. Alati za procjenu i praćenje

Sljedeća anketa osmišljena je kako bi procijenila vašu komunikacijsku sposobnost. Kad ispunjavate anketu, razmotrite svoje svakodnevne razgovore u školi, na poslu i kod kuće. Nema ispravnih ili pogrešnih odgovora na izjave. Zaokružite svoj odgovor uporabom ljestvice ocjena. Nakon procjene svake izjave iz ankete, popunite vodič za bodovanje.

1. Tijekom razgovora često koristim kontakt očima 1... 2... 3... .4... .5
2. Često započinjem nove teme tijekom razgovora 1... 2... 3... .4... .5
3. Tijekom razgovora ne osjećam potrebu da prekidam osobu koja govori 1 ... 2 ... 345
4. Pokušavam regulirati brzinu govora na temelju publike 1... 2... 3... .4... .5
5. Dok govorim, rijetko se vrpolim ili se igram sa stvarima (npr. Olovkom, prstenjem, kosom itd.) 1 ... 2 ... 345
6. Dok govorim, izbjegavam pauze, šutnje, upotrebu riječi "uh", i tako dalje 1 ... 2 ... 345
7. Dok govorim, pokušavam odisati vokalnim samopouzdanjem (ne previše napetim ili nervoznim) 1... 2... 3... .4... .5
8. Tijekom razgovora postavljam dodatna pitanja 1... 2... 3... .4... .5
9. Pokušavam potaknuti ljude s kojima razgovaram da se pridruže temi razgovora 1... 2... 3... .4... .5
10. U svoje razgovore pokušavam uključiti upotrebu humora ili priča 1... 2... 3... .4... .5
11. Tijekom razgovora pokušavam ne govoriti previše o sebi 1... 2... 3... .4... .5
12. Pokušavam kontrolirati glasnoću kojom govorim (ni preglasno ni preglasno) 1... 2... 3... .4... .5

Bodovanje:

Ukupni rezultat

Usporedne norme:

Ukupna ocjena 12–24 = Niska komunikacijska kompetencija;

Ukupna ocjena 25–47 = srednja komunikacijska kompetencija;

Ukupna ocjena 48–60 = Visoka komunikacijska kompetencija.

Tumačenje rezultata:

Ako je vaš rezultat u niskom rasponu, to može značiti da imate značajan prostor za poboljšanje svoje komunikacijske sposobnosti. Budući da je sposobnost dobre komunikacije temeljna u mnogim poslovnim kontekstima, bilo bi pametno da nastojite poboljšati ovo područje. Ako je vaš rezultat u visokom rasponu, to može značiti da ste prilično učinkovit komunikator. Ipak, postoji svaki razlog da i dalje usavršavate svoje vještine.

3. Matematička kompetencija i osnovna kompetencija u znanosti i tehnologiji

Cilj učenja ovog poglavlja je pružiti smjernice praktičarima koji podržavaju samohrane roditelje u nepovoljnom položaju i dalje proširiti njihove kompetencije u podučavanju računanja, znanosti i tehnologije. Cilj je pružiti prilagođenu obuku za razvijanje ovih ključnih kompetencija koje će pridonijeti poboljšanom pristupu tržištu rada i samorazvoju roditelja.

Do kraja ovog poglavlja, svaki će sudionik moći:

- razvijati i primjenjivati matematičko razmišljanje kako bi se riješili i bavili nizom problema u svakodnevnim situacijama
- b. steći osnovne kompetencije u znanosti i naučiti koristiti skup znanja i metodologiju koja se koristi za objašnjavanje prirodnog svijeta, kako bi se identificirala pitanja i izvukli zaključci temeljeni na dokazima
- učinkovito primijeniti tehnologiju: tehnologija kao alat za istraživanje, organiziranje i komunikaciju informacija.

Glavni fokus ovog poglavlja bit će na pružanju alata i novih ideja za praktičare koji podržavaju samohrane roditelje o onome što bi trebali znati i raditi kako bi osigurali sigurnost i dobrobit sebe i svoje djece. Za djecu je od velike važnosti imati znanje o svojoj sigurnosti, što učiniti u slučaju nužde, kao i pametno trošiti svoje vrijeme, pomažući roditeljima. Također, ovaj će se dio baviti značajem i primjenom matematike, znanosti i tehnologije i osvijestiti će čitatelje da ove kompetencije igraju temeljnu ulogu u društvu, od jednostavne kupnje proizvoda i učinkovitog upravljanja mjesečnim proračunom do složenih situacija svakodnevnog života.

Matematička kompetencija je sposobnost razvijanja i primjene matematičkog mišljenja kako bi se riješio niz problema u svakodnevnim situacijama. Ova se kompetencija temelji na sposobnosti izvođenja osnovnih izračuna s naglaskom na proces i aktivnost, kao i znanje. Matematička kompetencija uključuje, u različitom stupnju, sposobnost i spremnost za korištenje matematičkih načina mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prezentacije (formule, modeli, konstrukcije, grafikoni, grafikoni). Studije su pokazale da je važnost matematičkih vještina čvrsto povezana s zapošljivošću u odrasloj dobi i poboljšanim socio-ekonomskim prosperitetom (Bregant, 2016.).

Drugim riječima, preporučujemo praktičarima da se usredotoče na promicanje podučavanja svojih korisnika o sigurnosti djece kod kuće i u svakodnevnim situacijama. Stvaranje sigurnog okruženja i podučavanje roditelja o tome što je sigurno, a što nije i kako ih zaštititi moglo bi izbjeći uobičajene kućne ozljede djece poput padova, opekline, trovanja, požara u kući, sigurnosti vode i električne energije i još mnogo toga po vlastitom nahođenju. Također je važno da djeca znaju kako reagirati u hitnim slučajevima i kako potražiti pomoć, koji su brojevi hitnih službi i kada nazvati.

Praktičari bi također trebali uzeti u obzir zemljopisni položaj prebivališta roditelja, npr. urbana / ruralna područja, farme / druga izolirana područja poput udaljenih, rubnih regija sa smanjenim servisiranju područja (ograničen javni prijevoz, loši sadržaji) itd. Na primjer, životni okoliš oko životinja

i opasna poljoprivredna oprema mogu prouzročiti opasne ozljede. Stoga se poljoprivredne nesreće mogu svesti na najmanju moguću mjeru i spriječiti obukom roditelja o potencijalnim opasnostima te osiguravanjem dobre opreme i adekvatnih sigurnosnih značajki. Ovisno o životnom području, praktičari bi trebali uzeti u obzir različite potrebe i prepreke s kojima bi se roditelji mogli suočiti i razviti posebne programe obuke prilagođene njihovim potrebama.

Za svakog je roditelja izuzetno važno da može uskladiti svoj proračun. Jedna od najvažnijih životnih vještina koju treba razviti jest razumijevanje da troškovi trebaju biti manji ili jednaki novcu koji posjeduju. Također, vrlo je važno da svi roditelji mogu rasporediti svoj proračun kroz mjesec dana kako bi ga pravilno potrošili.

Za svakodnevni život sve tehnologije oko nas slijede pravila fizike. Primjerice, radnje poput hodanja, vožnje automobilom, upotrebe telefona opisuju kretanje, sile i energiju fizike. Istovremeno je na djelu i fizika čitanja i slušanja. Stoga, poznajući zakone gibanja, gravitacije, termodinamike i teorije relativnosti, elektrostatički zakoni pomažu u razumijevanju temelja svih znanosti. Sve su povezane sa zadacima koje imamo u svakodnevnom životu, pa, možemo reći da fizika proučava kako svemir funkcionira, kako se Zemlja kreće oko sunca, kako udara munja, kako radi naš hladnjak ili mikrovalna pećnica i još mnogo toga. Kako kompetencija znanosti igra ključnu ulogu u napretku čovječanstva, važno je podržati obrazovanje iz fizike jer poboljšava našu kvalitetu života pružajući osnovno razumijevanje potrebno za razvijanje tehnika za medicinsku primjenu poput magnetske rezonancije, laserske kirurgije, ultrazvuka, itd.. Studij fizike proširuje i poboljšava razumijevanje drugih disciplina poput kemije, biologije, znanosti o okolišu, astrofizike i kozmologije koje su od velike važnosti.

Najveći broj slučajnih požara u kući započinje u kuhinji zbog loše uporabe električnih uređaja za kuhanje. Opasni uređaji trebali bi biti nedostupni maloj djeci dok ne postanu dovoljno stara za pravilno rukovanje i razumijevanje električne sigurnosti kod kuće. Sve što roditelji trebaju naučiti djecu je kako pravilno i sigurno koristiti kućanskih uređaja (štednjak, mikrovalna pećnica, perilica rublja, kuhalo za vodu, glačalo, noževi itd.). Mješavina vode, vrućih površina, fleksibilnih kabela i električne energije može biti vrlo opasna, stoga roditelji moraju obratiti posebnu pažnju i naučiti djecu da slijede određena pravila kako bi bila sigurna kod kuće. Tehnologije nisu samo kod kuće - djeca vrlo često moraju ići i vratiti se javnim prijevozom ili pješice. Redovi vožnje javnog transporta, tabele s informacijama su vrlo korisne ako se pravilno koriste. Semafori, sigurnost na cestama i pravila samo su dio tehnološkog okruženja koje treba naučiti djecu.

Roditelji također trebaju zaštititi djecu od sredstava za čišćenje i kemikalija u kućanstvu jer u slučaju gutanja mogu uzrokovati ozbiljne ozljede ili čak smrt. Djeca uživaju istraživati i pokušavaju otvoriti vrata i sve moguće zatvorene predmete. Sredstva za čišćenje jarkih boja u djeci izazivaju posebnu znatiželju. Kako bi se smanjio rizik od neovlaštenog rukovanja, opasnim deterdžentom za rublje i ostalim proizvodima za čišćenje od strane djece, roditelji uvijek trebaju zatvoriti vrata pomoćnih prostorija i na vrata postaviti štitnike na kvake. Nekoliko korisnih savjeta: spremite proizvode za rublje i čišćenje na visoke police do kojih djeca ne mogu doseći; proizvodi za čišćenje ne smiju se stavljati u posude za hranu ili piće jer ih svatko može zamijeniti za napitke; njihove se naljepnice ne smiju uklanjati jer naljepnice sadrže važne sigurnosne informacije.

Slično tome, roditelji bi trebali dobiti smjernice o tome kako lijekove držati dalje od djece i izvan dosega. Jako je važno da svi roditelji doista znaju što zapravo znači „izvan vida i dosega“. Djeca djeluju vrlo brzo, pa čak i lijek koji se na trenutak zaboravi može biti opasan. Najsigurnije mjesto za pohranu lijeka je u visokom ormariću ili ormaru koji je cijelo vrijeme zaključan. Djeca bi trebala znati što je lijek, a roditelji nikada ne bi trebali lijek nazivati slatkišem.

Neki ljuti začini također mogu biti opasni za djecu. Začinska mješavina poput čilija u prahu ili crnog papra može prouzročiti trovanje, srčani udar ili smrt. Stoga se smatra korisnim da se roditelji informiraju o upotrebi začina.

Matematička kompetencija: aritmetika, decimale, razlomci, postoci, pretvaranje

Praktičari bi trebali nastojati pomoći samohranim roditeljima u nepovoljnom položaju da razviju čvrstu osnovu u četiri temeljne aritmetičke operacije: zbrajanje, oduzimanje, množenje i dijeljenje. Vještine izvođenja osnovnih izračuna, poput zbrajanja ili oduzimanja brojeva manjih od 20, neophodne su za funkcioniranje u svakodnevnom životu, posebno koje uključuju prijenos novca. Na primjer, ako tri prijatelja odluče podijeliti pizzu koja košta ukupno 15 eura i žele podijeliti račun među sobom, jednostavna podjela utvrđuje da svaka osoba duguje 5 eura. Osnovna aritmetika također je vrlo bitna za upravljanje s TimeBankom. Stoga roditelji trebaju biti u mogućnosti izvoditi osnovne matematičke izračune.

Slično tome, razumijevanje decimala prijeko je potrebno za korištenje novca. Roditelji bi trebali moći zbrajati i oduzimati jednostavne decimalne brojeve bez kalkulatora, poput $15,65 - 3,45$, kako bi bili sigurni da su kod kupnje dobili odgovarajući ostatak novca. Važnost temeljnog znanja dijeljenja je presudno za kuhanje. Ako je potrebno udvostručiti recept, potrebno je izvršiti zbrajanje ili množenje dva razlomka. Implikacije razlomaka izvan kuhanja također su potrebne za smanjivanje razlomaka na najniže vrijednosti i prepoznavanje ekvivalentnih razlomaka.

Roditelji bi trebali razumjeti postotke, znajući da "postot" znači "od sto" i moći procijeniti postotke u množenjima od 10. Još jedna bitna vještina je izračunavanje postotka popusta, ako je artikl s cijenom od 50 € označen s 30% popusta, tada artikl stoji 35 €.

Još jedna važna matematička vještina je pretvaranje između razlomaka, decimala i postotaka. Razumijevanje ovih osnovnih matematičkih vještina olakšava korisnicima ispunjavanje svakodnevnih zadataka. Također se preporučuje praktičarima da se usredotoče na matematičke vještine rješavanja problema, tako da roditelji mogu razviti analitičko razmišljanje vezano za kućni budžet i pokušati pronaći najučinkovitiju raspodjelu dohotka u odnosu na svoje troškove.

Statistika: srednja vrijednost, medijan

Kao što smo već pokazali, svijet oko nas sve je više ispunjen brojkama. Ako ovo ne utječe na nas izravno, mnoge od njih možemo jednostavno ignorirati, a za one koji na ovaj ili onaj način utječu na nas, prihvaćamo stručna mišljenja da se 99% slučajeva temelji na statističkoj analizi. Dakle, razumijevanje osnovnih načela statistike može pomoći roditeljima da saznaju više o prirodnim i društvenim znanostima, vladi i poslovnim područjima. U praktičnom smislu, praktičari bi trebali naglasiti implikacije osnovnih statističkih pojmova kao korisnog alata za roditelje da bolje planiraju i

predviđaju svoj proračun, poput prosječnog računa za električnu energiju tijekom ljetne / zimske sezone, prosječnih troškova za potrošnju hrane.

Srednja vrijednost je najčešće korištena mjera za pronalaženje prosjeka. Pronalaženje srednje vrijednosti jednostavno je: dodavanje svih brojeva u skupu podataka i dijeljenje s brojem unosa podataka: npr. $15+20+25 / 3 = 20$. Medijan je srednji broj u skupu podataka. Međutim, podaci moraju biti numeričkim redoslijedom (od najmanjeg do najvećeg ili od najvećeg do najmanjeg) prije pronalaska ovog prosjeka. Ako je red brojeva paran broj, a srednji je između dva broja, pronađite srednju vrijednost tih dvaju brojeva (zbrojite ih i podijelite s 2). Primjer: medijan 10, 3, 5 je 5, jer kada su brojevi poredani (3, 5, 10), broj 5 je u sredini.

Osnovna vjerojatnost

Jedan od najjednostavnijih načina objašnjenja složenog koncepta vjerojatnosti je davanje primjera bacanja novčića, kockica ili izvlačenja karte s palube.

Ako bacimo jednu, standardnu kockicu, kolika je vjerojatnost dobivanja broja 2? Zamislite da bacite standardnu kocku - šestostranu kocku na kojoj su brojevi od 1 do 6 i u bacanju svaki od njih može se dobiti. Samo jedna od stranica ima broj 2. Vjerojatnost dobivanja broja 2 može se procijeniti razlomkom. Budući da je dobivanje broja 2 povoljan rezultat, a postoji samo jedan broj 2, brojnik vjerojatnosti je 1. Šest je mogućih ishoda, pa je nazivnik 6. Vjerojatnost dobivanja broja dva je $1/6=16,7\%$.

Sve ove smjernice i preporuke trebaju biti prilagođene potrebama i znanju korisnika, kao i praktičari trebaju uključiti sve druge matematičke vještine koje se smatraju ključnima za razvoj ove kompetencije i prilagoditi ih svojoj metodi predavanja.

Osnovna kompetencija u znanosti

Jedna od temeljnih ideja o svemiru je da su zakoni fizike univerzalni i da se ponašaju prema očekivanju. Stoga je zaista važno za sve nas da imamo osnovno razumijevanje kako stvari funkcioniraju oko nas. Na primjer, teorije o Newtonovom zakonu gibanja, Einsteinova teorija relativnosti, zakoni termodinamike i osnovna električna teorija glavna su otkrića koja pokreću naše svakodnevne aktivnosti, a njihovo poznavanje važan je preduvjet za učenje principa koji stoje iza ovih teorija.

Evolucija i prirodni odabir

Evolucija prirodnom selekcijom objašnjava ogromnu raznolikost života na Zemlji otkrilo je da se vrste vremenom mijenjaju, rađaju nove vrste i dijele zajedničkog pretka. Ovaj je mehanizam prirodna selekcija, jer su resursi u prirodi ograničeni, organizmi s nasljednim svojstvima koja favoriziraju preživljavanje i razmnožavanje skloni su ostavljanju više potomaka od ostalih, što rezultira porastom učestalosti obilježja.

Tehnologija

U današnje vrijeme tehnologija je revolucionirala naš svijet, utječući na gotovo sve dijelove našeg svakodnevnog života. Iako postoji barem jedan dobar razlog za gotovo svaki tehnološki proizvod,

negativni učinci na društvo su neizbježni. Stoga je ključno naučiti kako koristiti tehnologiju kao učinkovit i koristan alat i umanjiti što je više moguće njezine negativne učinke.

Računala, prijenosna računala i pametni telefoni smatraju se najutjecajnijim uređajima kao i primarnim izvorom informacija. Njihova sposobnost pristupa Internetu, stvaranja sadržaja, pohrane datoteka itd. oblikovala je način na koji obavljamo svakodnevne zadatke. Konkretno, za samohrane roditelje koji svoje vrijeme trebaju organizirati u skladu s njihovim radnim i potrebama djece, tehnologija može pojednostaviti i vrlo učinkovito koordinirati aktivnosti te ponuditi širok spektar alata koji mogu spriječiti zaboravljanje važnih podataka. Na primjer, mrežni kalendar može pomoći u koordinaciji rasporeda roditelja i mogu mu se pristupiti na raznim uređajima. Pametni telefoni također mogu pomoći roditeljima da ažuriraju školske programe i aktivnosti svoje djece, važne datume ispita, pa čak ih i koriste za popis namirnica. Također, mnoge su škole počele koristiti elektroničke platforme za lekcije, domaće zadatke i web stranice s razredima kako bi roditelje informirali o ocjenama, pohađanju djece na nastavi. Internet škola postala je stvarnost za današnje učenike i studente. Za praktičare se također preporučuje da se usredotoče na sposobnost korištenja internet bankarstva i plaćanja računa putem interneta. Na taj će način roditelji ne samo uštedjeti vrijeme, već će i to znanje biti prijeko potrebno za održavanje potencijalnog društvenog poduzeća kao što je TimeBank. Slično tome, telemedicina je druga stvarnost sadašnjosti. Ovo je također još jedan način za roditelje da uštede vrijeme i odlazak u čekaonicu punu zaraznih bakterija. Korištenje Interneta kao istraživačkog alata olakšava roditeljima pomoći djeci u domaćim zadaćama / mrežnim lekcijama ili pronalaženje odgovora na teška pitanja Googleovim pretraživanjem ili pretraživanjem obrazovnih web stranica. Navigacijske aplikacije poput Google Maps pruža upute za vožnju / hodanje što olakšava pronalazak novog odredišta / trgovine ili informacije o prijevozu i olakšava nam život.

Slično tome, zbog razvoja tehnologije možemo koristiti alternativne izvore energije kao što su solarni paneli, dizel / vjetrogeneratori, toplinske pumpe koji su jedan od najboljih načina uštede novca na računima za električnu energiju za roditelje uz istovremeno smanjenje utjecaja na okoliš. Štedljive žarulje, senzori pokreta, Wi-Fi pametni utikači za napajanje ne samo da utječu na račune za struju i pomažu u uštedi novca, već i pametni utikači mogu se odrediti kada se uključuju / isključuju. Tehnologija također igra značajnu ulogu u sigurnosti kuće. Na primjer, video zvono na vratima moglo bi biti dobra investicija za roditelje da nadgledaju dječju sigurnost dok su sami kod kuće. Na isti način, kućne sigurnosne kamere za unutarnje i vanjsko dvorište omogućuju roditeljima da gledaju video u stvarnom vremenu putem svojih pametnih telefona.

3.1. Praktične vježbe

Praktične vježbe trebaju se temeljiti na principu neformalnog učenja, pružajući slobodu praktičarima da odaberu vrijeme, grupni odabir itd. Prije početka vježbi, preporučujemo vam da upoznate polaznike tečaja. Bilo bi dobro postupno povećavati složenost zadataka i promatrati napredak svakog od njih. Sljedeće vježbe su osnovne, mogu se komplicirati ili pojednostaviti u skladu s razumijevanjem učenika.

Zadaci:

Napravite sljedeće matematičke izračune. Obavezno slijedite potrebna matematička pravila.

- $12 - (-3) + 2 = ?$
- $5 - 3 + 2 + 3 + 2 + 6 = ?$
- $2.5 \times 2 + 3 - (-1) = ?$
- $(2 - 3 + 2 + 1) \times 2 = ?$
- $2 - 3 + 2 + 1 \times 2 = ?$

Također možete koristiti popularne zadatke s različitim simbolima pomoću zbrajanja, oduzimanja, množenja i dijeljenja.

- Crni je petak - provjerite odgovara li ponuda stvarnosti. Postotak popusta je 20%. Stara cijena bila je 525 - koja bi trebala biti nova?
- Vaš komunalna naknada iznosi 388, ako platite do kraja ožujka cjelokupan iznos dobit ćete 10% popusta - izračunajte popust?
- Sudoku je jedna od najpopularnijih igara zagonetki svih vremena. Cilj igre Sudoku je ispuniti mrežu veličine 9×9 brojevima tako da svaki redak, stupac i polje 3×3 sadrže sve znamenke između 1 i 9. Kao logička zagonetka, Sudoku je također izvrsna igra za mozak. Igra poboljšava koncentraciju i usredotočenost na vještine rješavanja problema. Može se igrati putem mrežnih verzija (prikladnih za domaću zadaću), kao i papirnate verzije dostupne su za nekoliko razina. Praktičarima se preporučuje objasniti pravila i dati neke primjere kako se igra.

Pročitajte sljedeći problem s riječima. Napišite i riješite matematički zadatak.

- Rob, Mike i Jane brali su jabuke. Rob je ubrao 6 jabuka, Mike 4 jabuke, a Jane 2 jabuke. Koliko je Rob ubrao više jabuka od Jane? Koliko su jabuka djeca skupila zajedno?
- Ako imate tortu izrezanu na 12 ili 16 komada? Koji će dio torte biti 2 komada?
- Ako bacate nestandardne kockice sa šest strana, ali na šest stranica imate sljedeće brojeve: 1, 1, 3, 3, 5, 5. Kolika je vjerojatnost dobivanja broja 3?
- Idemo na dvije standardne kocke; šest stranica s brojevima od 1 do 6. Kolika je vjerojatnost da će zbroj bacanja biti veći od 9?
- Kolika je vjerojatnost da ćete nasumično izvući 10 trefova iz standardnog špila od 52 karte?
- Kolika je vjerojatnost da ćete odabrati crvenu ili crnu kartu sa standardnog špila od 52 karte?

- Kolika je vjerojatnost izvlačenja karte iz špila, a ona crvene boje i karte lica (kralj, dama i dečko)?
- Rulet je jedan od najpoznatijih simbola kockanja. Sadrži 37 brojeva koji počinju od 0 (zelene boje (još jedna priča o zelenoj boji) do 36 (polu crvene, pola crne boje). Okretanje započinje:
 1. Kolika je vjerojatnost da kuglica padne na neparan broj?
 2. Kolika je vjerojatnost da kuglica padne na NULU?
 3. Kolika je vjerojatnost da kuglica padne u džep od 0 do 10?
- Važnost znanosti u svakodnevnom životu: kroz prezentaciju slike koju pružaju praktičari, roditelji bi trebali internalizirati važnost znanosti u razvoju društva. Cilj je u životnim situacijama prepoznati važnost i primjenu znanosti i tehnologije.
- Praktična vježba u parovima: osnovne znanstvene činjenice. Praktičari bi trebali tražiti od roditelja da analiziraju ili raspravljaju o konceptu s dokazima kako bi potkrijepili svoje mišljenje. Ova metoda omogućuje im da objasne koncept ili ideju i podijele misli s partnerom.
- Jednominutni problem je način provjere imaju li polaznici razumijevanja određene lekcije. Praktičari bi trebali dati izjave relevantne za trenutnu temu. Ova tehnika razvija pažnju i praktičari mogu procijeniti razumijevanje određenih koncepata / teorija.
- Homogenost ili heterogenost kemijskih smjesa: ovisno o komponentama koje se miješaju, mogu se dobiti različite vrste smjesa. Roditelji će naučiti kako odrediti vrstu smjese, sposobnosti usporedbe i analitičke vještine.
- Koliko mjesečno trebate platiti za električnu energiju koju troši električna svjetiljka od 100 W (žarulja sa žarnom niti)? Pretpostavimo da svjetiljka svijetli u prosjeku 5 sati dnevno, a trošak električne energije je 0,13538 centi po 1 kWh. Napomena: Imajte na umu da je mjesec 30 dana.

Evo primjera računa za električnu energiju za Bugarsku. Da bi bilo primjenjivo u vašoj zemlji, prilagodite ga u skladu s određenim troškovima cijene i svim ostalim primijenjenim troškovima. Pretpostavimo da račun za električnu energiju iznosi 71,43 EUR za kuću od 80 m² mjesečno tijekom zimske sezone, uključujući sljedeće cijene:

- Dnevna potrošnja energije - 555 kWh; cijena energije - 0,13538 centi
- Noćna potrošnja energije - 125 kWh; cijena energije - 0,05676 centi
- Prijenos energije - 17,47 EUR (možda nije primjenjivo za vašu zemlju)

Ako se alternativni izvori energije koriste kako bi se smanjili računi za električnu energiju, postoji nekoliko tehnologija koje mogu optimizirati troškove energije, kao što je dolje navedeno. Ovisno o mjestu življenja (planinsko područje / primorje) procijenite ulaganje i kako će se isplatiti tijekom jedne zimske sezone:

- Dizel električni generator - koji košta 250 EUR; 2kW; 15l. dizel
- Solarni panel - koji košta 2000 EUR; 2kW
- Vjetrogenerator - 200 EUR; 4kW
- Termalne pumpe - 500 EUR; 2,6kW

- Koristeći osnovne koncepte statistike i uzimajući u obzir račune za struju za proteklu godinu, izračunajte prosječni iznos novca koji biste platili tijekom jedne zimske sezone i koliko u prosjeku platite više tijekom zime? Ova je vježba vrlo korisna za raspodjelu kućnog budžeta u skladu s određenom sezonom.
- Korištenje tehnoloških alata: računala, prijenosna računala, pametni telefoni i drugi uređaji. Ovu praktičnu vježbu treba prilagoditi na temelju najčešće korištenih aplikacija u određenoj zemlji.
 - Dodajte svoj dnevni raspored u Google kalendar;
 - Na pametnom telefonu pripremite popis namirnica za tjedan dana;
 - Korištenje navigacijskih aplikacija (npr. Google Maps): od vašeg trenutnog mjesta (točka A) do vašeg posla / kućne adrese (točka B) odaberite najučinkovitiji način prijevoza.
 - Koristite sustav internetskog bankarstva, pokušajte platiti mjesečne račune.
 - Rezervirajte liječnički pregled putem interneta.

3.2. Alati za procjenu i praćenje

Jedna od metoda koja se može koristiti za procjenu razvoja matematičke i osnovne kompetencije u znanosti i tehnologiji jest mjerenje jesu li ciljevi ostvareni. Jedan model procjene koji bi se mogao primijeniti su testovi prije i poslije. Tijekom polaganja testa prije treninga, od polaznika se ne očekuje da znaju odgovore, ali bi moglo biti korisno procijeniti gdje imaju poteškoća, kao i što će naučiti tijekom treninga. Kada polažu isti test na kraju treninga, od učenika se očekuje da pravilno odgovore na više pitanja na temelju povećanog znanja i razumijevanja sposobnosti.

Sudjelovanje učenika u raspravama i njihov angažman tijekom treninga također mogu biti način praćenja koliko dobro razumiju objašnjene materijale. Može biti slučaj da su sudionici vrlo aktivni i pokažu visoku razinu razumijevanja tijekom sesija, ali da je pisana ili grupna aktivnost pasivnija ili obrnuto.

Drugim riječima, samo jedna metoda / alat ne bi se trebao koristiti za procjenu i praćenje razine razumijevanja ove kompetencije. Da bi se pravilno pratio razvoj vještina, treba koristiti više metoda kako bi se postigao najučinkovitiji i najefikasniji način učenja.

4. Digitalne kompetencije

Ovo je poglavlje napisano za odrasle trenere samohranih roditelja u nepovoljnom položaju koji žele znati više o digitalnim vještinama i kako ih potaknuti u svojim polaznicima. To je i referentno i praktično poglavlje. Pružit će potrebnu opremu za trenere da počnu raditi vlastite aktivnosti, a u međuvremenu će im pružiti model projekta kako bi u praksi vidjeli kako PBL¹ djeluje. No prije svega slijedi mali uvod o ključnim konceptima digitalnih vještina. Od druge polovice 20. stoljeća, kada je tehnologija počela ulaziti u svakodnevni život, pojavile su se brojne nove mogućnosti, poput pohrane i preuzimanja velikih količina podataka bez zauzimanja puno prostora, pristupa društvenim mrežama i korištenja računalnih mreža bez ikakvog ograničenja vremena i prostora (Gutierrez Martin i Tyner, 2012.).

Na kraju ovog poglavlja svaki će sudionik moći:

- Razumjeti važnost poticanja digitalnih vještina.
- Podučiti trenere kako slijediti ključne koncepte Učenja na temelju projekat (eng. Project Base Learning) kako bi osmislili vlastitu PBL aktivnost za poboljšanje digitalnih vještina.
- Osmisliti aktivnost kako bi razvili svoje digitalne vještine.

Budući da su digitalne vještine preduvjet za uspješan život, treba osigurati da ih svatko ima priliku njegovati. Uspostavljanje digitalne tehnologije rezultiralo je mnogim novim potrebama za roditelje koji trebaju razvijati svoje vještine ne samo za nesmetan prijelaz u novo društvo, već i za zaštitu svoje djece (D.Zhang i Livingstone, 2019.). Prema istraživanju provedenom 2019. u Velikoj Britaniji, postoji korelacija između obrazovanja roditelja i njihovih digitalnih vještina. Prije svega, roditelji visokog obrazovanja imaju višu razinu digitalnih vještina. Čini se da roditelji iz naprednih obrazovnih sredina smatraju da mogu bolje pristupiti, procjenjivati i manipulirati informacijama. Također, imaju brojne oblike internetske podrške za svoju djecu i primjenjuju omogućavanje posredovanja, poput predlaganja sigurnijih načina korištenja interneta, raspravljaju o mrežnim aktivnostima i korištenju aplikacija za roditeljsku kontrolu (D. Zhang i Livingstone, 2019.). S druge strane, čini se da roditelji koji sebe smatraju manje vještim provode restriktivnije posredovanje, poput zabrane pristupa određenim web stranicama. Ono što je ipak važnije jest da djeca, čiji se roditelji drže omogućavanja posredovanja, imaju više povjerenja u svoje roditelje i razgovaraju s njima kad se pojavi problem (Odjel za medije i komunikacije LSE, 2017.).

Visoke razine digitalnih vještina postale su važne ne samo za profesionalni uspjeh već i za osobni rast i uspjeh u društvu. Znanje o korištenju digitalnih uređaja u skladu s društvenim kontekstom definirano je kao digitalna pismenost. Digitalna pismenost je povezana s novim vještinama koje se moraju naučiti kako bi građani mogli pristupiti, analizirati, organizirati, proizvoditi i širiti informacije istodobno koristeći dostupne tehnologije (Couto, Lucas, Brites i Pereira, 2018.). Uključuje i druge vrste pismenosti, poput medijske pismenosti (mogućnost pristupa i procjene medijskih poruka) ili

¹ PBL (Project Base Learning) = učenje temeljeno na projektu

informativne pismenosti (sposobnost pristupa i procjene informacija) (Rodriguez-de-Dios, van Oosten i Igartua, 2018.).

Prije svega, znajući kako se koristiti digitalnim tehnologijama i imajući pristup internetu, ljudi mogu imati pristup većem broju mogućnosti za posao, a time i veće šanse za zapošljavanje (Helsper, van Deursen i Enyon, 2015.). Danas, da bi pronašli posao, ljudi moraju imati pristup raznim web stranicama i znati ih koristiti (van Deursen i van Dijk, 2014.). Nadalje, komunikacija se može poboljšati uporabom platformi društvenih medija, nečega što može proširiti društvene mreže (Yu, Lin i Liao, 2017.). Društvene mreže se oslanjaju na zajedničke interese i aktivnosti koje grade snažnu povezanost u grupi. Snažna povezanost pak nudi emocionalnu i instrumentalnu podršku. Pokazalo se da što je grupa jača, to je veća stopa uključivanja grupe (Helsper, van Deursen i Enyon, 2015)). Također, kada ljudi znaju kako se nositi s tehnološkim medijima, mogu imati pristup raznim uslugama koje im mogu pomoći u usporedbi i odabiru onoga što im najbolje odgovara. Primjerice, mogu usporediti kako pronaći najniže cijene proizvoda ili robu bolje kvalitete (Yu, Lin i Liao, 2017.). U istraživanju koje su proveli van Deursen i van Dijk (2014.) ljudi su uspjeli financijski profitirati uspoređivanjem web stranica i razmjenom ili prodajom svojih starih proizvoda.

Kako bi se potaknule digitalne kompetencije, predložene su razne metode obuke i dobre prakse. Neke od njih uključuju otvorenu raspravu u nastavi, o važnim pitanjima poput digitalne sigurnosti, gdje svi koji su podijeljeni u grupi mogu izraziti svoje mišljenje. Drugi predlažu vježbe recenziranja, gdje polaznici samostalno rade na zadatku i nakon što ga predaju, ne znajući točan odgovor, formiraju skupine i ponovno predaju rezultate kako bi kasnije razgovarali o obje verzije. Drugi je prijedlog poster sesija, na kojoj studenti dobivaju zadatke za čitanje, koje kasnije prezentiraju na plakatima. Posljednje, ali ne manje važno, predlažu su laboratorijske vježbe kao dobar način poticanja digitalnih vještina: učitelji / treneri pripremaju postavku softvera, a kasnije se od polaznika očekuje da izvrše male preinake na njima (Redecker i Punie, 2017.).

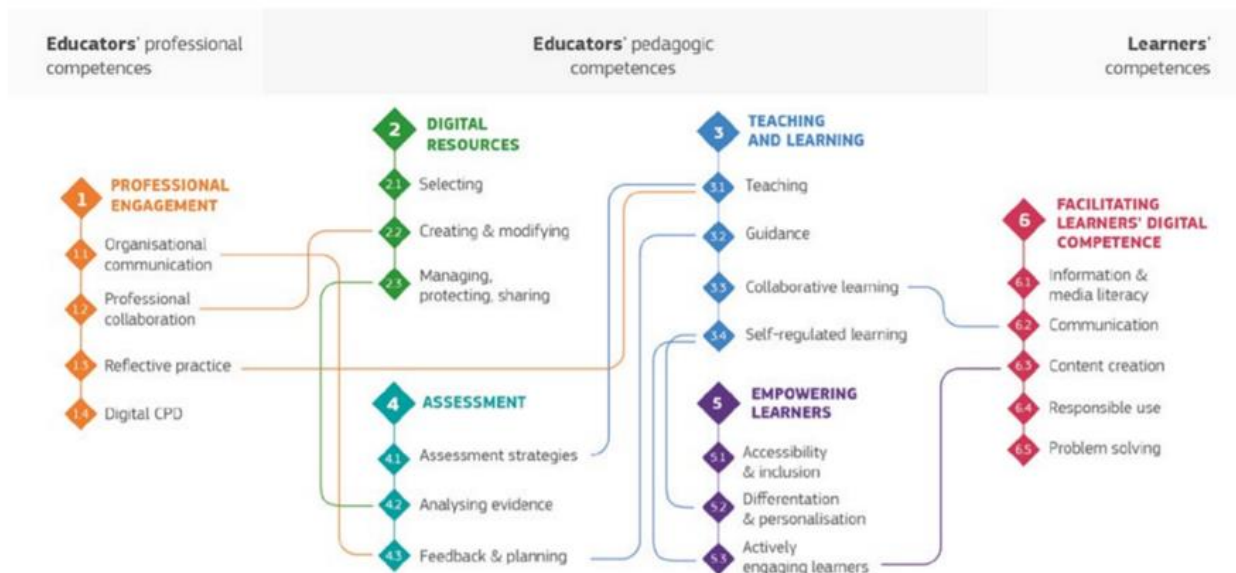
Nadalje, tehnika koja je predložena za pomoć u izgradnji digitalnih vještina je digitalno pripovijedanje. Digitalno pripovijedanje priča može motivirati učenike da uče kreiranjem osobnih priča, pruža im mogućnost rješavanja problema, a istovremeno poboljšava njihove digitalne vještine i razvija digitalnu pismenost. Ta je metoda široko prihvaćena na međunarodnoj razini. Kombinira nekoliko minuta pripovijedanja s digitalnim komponentama kao što su tekst, grafika, zvuk ili video. Njene glavne točke uključuju stajalište, dramatično pitanje, emocionalni sadržaj i glas, zvučni zapis, ekonomičnost i tempo. Procjena istraživanja u vezi s digitalnim pripovijedanjem pokazuje da su sve digitalne kompetencije, digitalna upotreba i digitalna transformacija podvrgnute pozitivnim promjenama (Chan, Churchill i Chiu, 2017.).

Razvijen je još jedan alat nazvan DigCompEdu koji za cilj ima unapređenje digitalnih vještina nastavnika (Redecker & Punie, 2017.). Ovo je prateći alat koji pruža podršku za poboljšanje određenih digitalnih vještina. Tablica u nastavku opisuje 22 kompetencije za poduku zajedno sa šest područja kompetencija. U prvo je područje uključeno profesionalno okruženje: na primjer uporaba digitalnih tehnologija za komunikaciju, suradnju i razvoj. U drugom su području opisane potrebne kompetencije kako bi se digitalni resursi učinkovito koristili za učenje. Treće područje govori o rukovanju digitalnim tehnologijama za podučavanje i učenje, dok četvrto područje govori o uporabi digitalnih strategija za ocjenjivanje. Područje pet fokusira se na potencijalne strategije za promicanje aktivnog angažmana

polaznika, dok područje šest opisuje pedagoške kompetencije potrebne za olakšavanje digitalne kompetencije polaznika.

Tablica 1. DigCompEdu Kompetencije

4.1. Praktične vježbe

Pri osmišljavanju aktivnosti trebamo slijediti određene korake kako bismo uspješno predložili nastavni materijal. Prije svega, moramo znati svoju ciljnu skupinu i cilj. U ovom je slučaju cilj poboljšati digitalne vještine polaznika kako bi se poboljšala njihova socijalna uključenost. Sljedeći je korak odlučiti što točno trebamo za uspjeh u ovoj aktivnosti. Prema Okviru digitalnih kompetencija za građane (DigiComp) (Adinde et al., 2019.), postoji 21 digitalna kompetencija na području informacijske pismenosti, komunikacije i suradnje, stvaranja digitalnih sadržaja, sigurnosti, rješavanja problema. Cilj aktivnosti je upoznati polaznike sa sva četiri područja koja svaki put imaju drugačiju kompetenciju. Kompetencije koje se žele uvesti kroz ove aktivnosti su:

- Informacijska i podatkovna pismenost: pregledavanje, pretraživanje i filtriranje podataka, informacija i digitalnog sadržaja. Procjena podataka, informacija i digitalnih sadržaja.
- Komunikacija i suradnja: Interakcija putem digitalnih tehnologija. Dijeljenje putem digitalnih tehnologija. Suradnja putem digitalnih tehnologija.
- Stvaranje digitalnog sadržaja: razvijanje digitalnih sadržaja. Integriranje i ponovna razrada digitalnih sadržaja.
- Rješavanje problema: Utvrđivanje potreba i tehnoloških odgovora. Kreativno korištenje digitalne tehnologije.

Sljedeći korak je pripremiti se za provedbu aktivnosti. Potrebni materijali su računala, pristup internetu i veći zaslon za kasniju prezentaciju. Nakon što objasnimo polaznicima što se točno od njih traži i odgovori se na sva pitanja, polaznike se treba podijeliti u grupe.

Predloženi projekt trajat će oko 60 minuta. Prije toga, treneri kreiraju ponude posla na LinkedIn Platformi i svaka grupa odabire jedan posao za koji će se prijaviti. Trebaju surađivati pri izradi LinkedIn profila, napisati životopis koji odgovara opisu posla i prijaviti se. Poslije trebaju pronaći način kako da dođu do mjesta gdje će se obaviti razgovor za posao, uz pomoć Google Maps aplikacije.

Točnije, da bi uspješno proveli projekt oni će morati:

1. **Napraviti račun e-pošte** (otprilike 5 minuta): Kao grupa trebali bi razgovarati o tome koji račun smatraju da izgleda profesionalnije (npr. Gmail račun, Yahoo račun itd.) i napraviti račun e-pošte, što će povećati njihove šanse da se predstave kao profesionalci (npr. Lastname.firstname@gmail.com).

Ciljevi: Pregledavanje, pretraživanje i filtriranje podataka, informacija i digitalnih sadržaja. Procijeniti podatke, informacije i digitalne sadržaje.

2. **Napraviti LinkedIn profil** (približno 7 minuta):

Zatim će trebati pristupiti web mjestu, napraviti novi LinkedIn profil koristeći svoj novi račun e-pošte. Kroz pretragu predloženih ponuda za posao, grupa će morati raspraviti i odlučiti za koji posao misle da mogu napraviti bolji profil kako bi se zaposlili. Nakon što donesu odluku, podesit će svoj profil i prijaviti se za posao putem platforme.

Ciljevi: Interakcija putem digitalnih tehnologija. Dijeljenje putem digitalnih tehnologija. Suradnja putem digitalnih tehnologija. Razvijanje digitalnih sadržaja. Integriranje i ponovna razrada digitalnih sadržaja.

3. **Upotreba Google Maps aplikacije** u svojim mobilnim uređajima kako bi brzo stigli do odredišta (približno 8 min):

Kasnije će trebati potražiti sve dostupne načine kako bi došli do adrese tvrtke kako bi obavili razgovor. Koristili bi Google Maps i bilo bi im određeno vrijeme za razgovor, kako bi imali priliku ne samo vidjeti predloženu vožnju, već vidjeti promet u to određeno vrijeme, vidjeti alternativne rute, vožnju s ili bez naplate cestarine, ili čak odabrali prijevoz.

Ciljevi: Utvrđivanje potreba i tehnoloških odgovora. Kreativno koristite digitalne tehnologije.

4. Nakon toga **predstaviti će svoje rezultate uživo**, pokazujući svoje izbore na računalu (otprilike 15 minuta), objašnjavajući ostalim skupinama zašto su odabrali baš taj račun e-pošte i posao, kako su napravili svoj životopis i koji su ih kriteriji ponukali da odaberu ovu određenu rutu.

Ciljevi: Poboljšanje prezentacijskih vještina pomoću digitalnih sredstava. Poboljšanje vještina raspravljanja.

Nakon prezentacije mora uslijediti evaluacija kako bi se provjerilo koliko je aktivnost bila učinkovita koje su točno vježbe polaznici odradili i stekli. Također, u evaluaciji bismo mogli zatražiti mišljenje polaznika, njihove osjećaje ili čak njihove prijedloge.

4.2. Alati za procjenu i nadzor

Strategije ocjenjivanja mogu se podijeliti u dvije kategorije: samostalno izvješćivanje i temeljeno na testovima. U samostalnom izvješćivanju, od sudionika se traži da ocijene razinu znanja, samopouzdanja i iskustva i usredotočuju se na percepciju sudionika o određenim vještinama (Coward, Schorr i Huseinovic, 2018.). Metode procjene samostalnog izvješćivanja mogu uključivati pitanja o tome jesu li i kako sudionici imali povjerenje u korištenje tehnološke opreme, jesu li imali povjerenje u učenje putem računala, jesu li u tim vještinama vidjeli prilike iz stvarnog života (npr. mogućnosti za zapošljavanje) i jesu li zadovoljni što su sudjelovali u ovoj aktivnosti. S druge strane, procjene na temelju testova, obično se provode putem mrežnih platformi postavljanjem pitanja sudionicima kako bi se izmjerili njihovi točni odgovori. Da bi se izabrao ispravan pristup, moraju se imati na umu vještine koje se podučavaju, ciljna skupina, način na koji će se procjena raspodijeliti i koliko često se ona provodi. (Coward, Schorr, & Huseinovic, 2018.). Također, ako netko želi tražiti povratne informacije na nekritički način, moglo bi biti prostora za sudionike da predlože buduće korake.

Što se tiče konkretne aktivnosti, sudionicima će se dati upitnik temeljen na testu ocjenjivanja akceleratora digitalnih vještina (eng. Digital Skills Accelerator) kako bi se izmjerile njihove sposobnosti. Što se tiče konkretne aktivnosti, sudionicima će se dati upitnik temeljen na testu ocjenjivanja akceleratora digitalnih vještina kako bi se izmjerile njihove sposobnosti. Ako želimo izmjeriti i njihovu stečenu razinu vještina, mogli bismo je dati prije aktivnosti i nakon nje. Njihovi će odgovori biti na skali od jedan do pet, od potpunog neslaganja do potpunog slaganja.

1. Mogu identificirati svoje informacijske potrebe, pronaći podatke, informacije i sadržaj jednostavnim pretraživanjem u digitalnom okruženju, pronaći način pristupa tim podacima, informacijama i sadržaju i navigirati kroz njih.
2. Mogu odabrati razne digitalne tehnologije za interakciju i odabrati niz odgovarajućih digitalnih komunikacijskih sredstava za zadani kontekst.
3. Mogu prepoznati jednostavne prikladne digitalne tehnologije za razmjenu podataka, informacija i digitalnih sadržaja.
4. Mogu odabrati dobro definirane i rutinski odgovarajuće digitalne tehnologije za razmjenu podataka, informacija i digitalnih sadržaja.
5. Mogu objasniti kako djelovati kao posrednik za razmjenu informacija i sadržaja putem dobro definiranih i rutinskih digitalnih tehnologija.
6. Mogu prepoznati i odabrati jednostavne digitalne usluge kako bih sudjelovao u društvu.
7. Mogu prepoznati i koristiti jednostavne odgovarajuće digitalne tehnologije za osnaživanje i sudjelovanje u društvu kao građanin.
8. Mogu odabrati jednostavne digitalne tehnologije za interakciju i prepoznati prikladna jednostavna komunikacijska sredstva za zadani kontekst.

9. Mogu prepoznati jednostavne prikladne digitalne tehnologije za razmjenu podataka, informacija i digitalnih sadržaja.
10. Mogu prepoznati načine za stvaranje i uređivanje jednostavnih sadržaja u jednostavnim formatima i odabrati način izražavanja kroz stvaranje jednostavnih digitalnih sredstava.
11. Mogu odabrati načine modificiranja, rafiniranja, poboljšanja i integriranja jednostavnih predmeta novog sadržaja i informacija kako bih stvorio nove i originalne.
12. Mogu prepoznati jednostavne tehničke probleme prilikom upravljanja uređajima i korištenjem digitalnih okruženja i identificirati jednostavna rješenja za njihovo rješavanje.
13. Mogu prepoznati potrebe i prepoznati jednostavne digitalne alate i moguće tehnološke odgovore za rješavanje tih potreba.
14. Mogu odabrati jednostavne načine prilagodbe i prilagoditi digitalna okruženja osobnim potrebama.
15. Mogu prepoznati gdje vlastitu digitalnu kompetenciju treba poboljšati ili ažurirati.
16. Mogu prepoznati gdje mogu tražiti mogućnosti za samorazvoj.

5. Osjećaj inicijative i poduzetničkih kompetencija

Cilj učenja ovog poglavlja je dati smjernice stručnjacima koji rade s niskokvalificiranim samohranim roditeljima s ciljem proširenja/povećanja kompetencija stručnjaka u podučavanju poduzetničkih vještina kako bi mogli pružiti individualno osposobljavanje i podršku svojim korisnicima u razvoju tih vještina i ključnih kompetencija ne bi li se potakla njihova zapošljivost te društveno-obrazovni i osobni razvoj (čime se također poboljšava njihova socijalna uključenost).

Na kraju ovog poglavlja svaki će sudionik moći:

- Razumjeti glavnu definiciju poduzetništva.
- Prepoznati znanja, vještine i stavove svojstvene poduzetničkoj kompetenciji.
- Shvatiti važnost motiviranja roditelja u nepovoljnom položaju da poboljšaju navedene vještine.
- Pružiti poboljšano osposobljavanje i podršku roditeljima u razvijanju poduzetničkih vještina.
- Organizirati procjenu vještina koje su polaznici stekli tijekom osposobljavanja koje za cilj ima stjecanje poduzetničkih vještina.

Termin „**poduzetničke kompetencije**“ odnosi se na sposobnost djelovanja kada se ukažu prilike i ideje te pretvaranje istih u vrijednosti za druge. Poduzetničke kompetencije temelje se na kreativnosti, kritičkom razmišljanju i rješavanju problema, preuzimanju inicijative i ustrajnosti te sposobnosti surađivanja pri planiranju projekata koji imaju kulturnu, društvenu ili financijsku vrijednost te upravljanju istima.

Poduzetničke vještine i poduzetnički način razmišljanja važni su za sve sudionike, bez obzira na odabir karijere. Poduzetnički način razmišljanja način je razmišljanja koji nam omogućuje da prevladamo izazove, budemo odlučni i prihvaćamo odgovornost za posljedice naših radnji. Promicanje poduzetništva postalo je prioritet politike u Europi, a Europska unija i države članice poduzimaju mjere za uključivanje poduzetništva u različita područja politike. Kreatori politika u obrazovnom sektoru koriste poduzetničko obrazovanje kao sredstvo za obrazovanje postojećih i budućih generacija poduzetnika u nadi da će stvoriti radna mjesta i gospodarski rast. U mnogim europskim zemljama poduzetništvo kao kompetencija sve se češće uključuje u školske programe i programe strukovnog obrazovanja (Eurydice, 2012).

Samohrani je roditelj odgovoran za financijsku situaciju svoje obitelji kako bi joj mogao osigurati pristojan životni standard. Istovremeno, samohrani roditelj mora brinuti o djeci i posvećivati im dovoljno pažnje, posebno kada su bolesna. Taj aspekt stoga postaje glavni problem s kojim se samohrani roditelji suočavaju, a koji ih može sprečavati u nastojanju da budu učinkoviti zaposlenici. Samozapošljavanje je možda najbolje rješenje za samohrane roditelje zbog toga što ono obično ne zahtijeva velika početna ulaganja. Samohrani roditelji mogli bi osnovati poduzeće u svojem vlastitom domu koje je povezano s njihovim životnim stilom. Istovremeno bi mogli i zarađivati novac i brinuti o djeci. Također, samohrani roditelji mogli bi voditi svoje poduzeće čak i bez da napuštaju dom zato što

danas, zahvaljujući modernim digitalnim tehnologijama, možete stupiti u kontakt s ljudima širom svijeta, a bez da se pomaknete s mjesta.

Poduzetnički kompetentna osoba svjesna je da postoje različiti konteksti i različite mogućnosti pretvaranja ideja u djelo u osobnim, društvenim i profesionalnim aktivnostima i razumije kako oni nastaju. Pojedinci trebaju poznavati i razumjeti pristupe planiranju projekata i upravljanju projektima, a koji uključuju i procese i resurse. Pojedinci trebaju poznavati ekonomiku i društvene te gospodarske prilike i izazove s kojima se suočava poslodavac, organizacija ili društvo. Također trebaju biti svjesni etičkih načela i izazova održivog razvoja te vlastitih prednosti i nedostataka.

Poduzetničke vještine temelje se na kreativnosti koja uključuje maštu, strateško razmišljanje i rješavanje problema, te kritičkoj i konstruktivnoj refleksiji u kontekstu kreativnih procesa i inovacija u razvoju. Te vještine uključuju sposobnost i samostalnog i timskog rada, mobilizacije resursa (ljudi i stvari) i održavanja aktivnosti. One uključuju i sposobnost donošenja financijskih odluka koje se odnose na trošak i vrijednost. Sposobnost učinkovite komunikacije i pregovaranja te suočavanja s neizvjesnošću, dvosmislenošću i rizikom kao dijelom donošenja utemeljenih odluka od ključne je važnosti.

Poduzetnički stav karakterizira osjećaj inicijative i djelovanja, proaktivno ponašanje, gledanje naprijed, hrabrost i ustrajnost pri postizanju ciljeva. Takav stav podrazumijeva želju za motiviranjem drugih i poštivanjem njihovih ideja, empatiju i brigu o ljudima i svijetu te prihvaćanje odgovornosti uz zauzimanje etičkog pristupa tijekom cijelog procesa. (PREPORUKA VIJEĆA od 22. svibnja 2018. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje).

Bez pravilno uspostavljenih poduzetničkih vještina, vrlo je teško pokrenuti poduzeće. Poduzetnik može imati sjajne ideje i biti snažno motiviran, no to samo ne jamči uspjeh u poslovanju. Poduzetnik treba posjedovati niz karakteristika i vještina kako bi uspješno poslovao.

Navedeno je nekoliko važnih poduzetničkih osobina.

1. **Strpljenje** – Poduzetništvo nije jednodnevan posao. Uspjeh se neće nužno postići u kratkom roku. Važno je da je poduzetnik strpljiv u vođenju posla.
2. **Pozitivan stav** – Kada osoba započne posao, vjerojatno će se suočiti s mnogo poteškoća i neuspjeha. Poduzetnik mora razmišljati pozitivno čak i kada mnogo toga stavlja na kocku. S vremena na vrijeme mogu se pojaviti gubitci, no poduzetnik čak i tada treba ostati pozitivan i nastaviti naporno raditi prema svom cilju.
3. **Marljivost** – Svaki novi posao doživi pokoji neuspjeh. Stoga poduzetnik mora naporno raditi sve dok ne postane uspješan. Poduzetnik se treba truditi sve dok posao ne bude uspješan.
4. **Samopouzdanje** – Još jedna ključna karakteristika uspješnog poduzetnika upravo je samopouzdanje. Poduzetnik mora biti vrlo samopouzdan i donositi odluke o svom poslu. Svaki se poduzetnik susreće s problemima. On mora vjerovati da ih može prevladati sam.

Poduzetnik može opstati jedino ako posjeduje odgovarajuće osobine. Poduzetnik treba posjedovati vještine pomoću kojih će postati uspješan.

Poduzetničke vještine poduzetniku omogućuju da:

- poboljša samosvijest
- postavlja i postiže realistične ciljeve
- osigura poslovna postignuća
- postane asertivniji
- razvija urođene poduzetničke sposobnosti.

Interpersonalne vještine

Poduzetnik cijelo vrijeme komunicira s ljudima kao što su kupci, investitori itd. Sposobnost stvaranja sjajnih i pozitivnih odnosa ključ je uspjeha u poslovnim pothvatima. Vrste međuljudskih vještina koje poduzetnik treba posjedovati su:

- Komunikacijske vještine – Poduzetnik bi trebao moći predstaviti, objasniti, prodati i promovirati svoje proizvode i usluge. Važno je učinkovito komunicirati s drugim ljudima. Poduzetnici trebaju moći jasno se izraziti i usmeno i pismeno. Također trebaju imati snažno razvijene vještine čitanja i slušanja kako bi mogli razumjeti pisanu i usmenu poslovnu komunikaciju.
- Vještine vođenja – Jedna od najvažnijih vještina koju poduzetnik mora posjedovati jest sposobnost razvijanja i ostvarivanja vizije za tvrtku.
- Etičnost – Poduzetnik mora moći odnositi se prema ljudima s poštovanjem te biti pravedan i iskren.

Vještine kritičkog i kreativnog razmišljanja

Poduzetnik treba iznositi svježije ideje i donositi dobre odluke o mogućnostima.

Kreativno razmišljanje – biti kreativan u poslu znači biti inovativan, a te dvije vještine idu ruku pod ruku. Poduzetnik bi trebao moći sagledati problem iz različitih perspektiva i iznaći originalna i kreativna rješenja. Poduzetnik bi također trebao moći prepoznati priliku u problemu i pronaći inovativno rješenje.

Nekoliko načina izražavanja kreativnosti i inovativnosti:

- sposobnost razmatranja novih ideja i sagledavanja situacije iz više kutova;
- traženje i preuzimanje inicijative u rješavanju problema na jedinstven način;
- uspješna korelacija između vremena i novca i ostalih ključnih resursa;
- traženje načina da se nešto učini drugačije;
- iskorištavanje prilika;
- prepoznatljivost u odnosu na konkurente;
- sposobnost uviđavanja, prepoznavanja i razvijanja mogućnosti

Praktične vještine

Poduzetnik također treba posjedovati praktične vještine kako bi učinkovito proizvodio proizvode i usluge te vodio tvrtku.

- *Vještine postavljanja ciljeva* – Sposobnost postavljanja ciljeva jedna je od ključnih vještina poduzetnika. Poduzetnik bi trebao moći postaviti učinkovite ciljeve koji viziju tvrtke mogu pretvoriti u napredak.
- *Vještine planiranja* – Poduzetnik mora moći razvijati planove kako postići ciljeve u raznim područjima, uključujući financije, marketing, proizvodnju i prodaju.
- *Osnovne rukovoditeljske vještine* – Poduzetnik mora biti sposoban upravljati svim komponentama poslovanja. Kako bi se mogao nositi s pritiscima užurbana načina života, poduzetnik mora znati dobro upravljati vremenom i učinkovito voditi brigu o privatnom životu.

Četiri su ključne komponente upravljanja vremenom.

- **Prioriteti** – prioriteti određuju što je najvažnije. Trebaju se odrediti u smislu glavnih odgovornosti. Trošenje vremena na visoko prioritetne zadatke štedi vrijeme pri trivijalnim stvarima.
- **Ciljevi** – važno je postaviti tjedne ciljeve kako bi se vrijeme učinkovito iskoristilo.
- **Planovi** – razvijajte operativne planove koji će ispuniti vaše ciljeve.
- **Raspored** – napravite raspored za svaki mjesec, tjedan i radni dan.

Vještine team buildinga – jednog dana uspješno poslovanje od kuće možda preraste u neko veće poduzeće koje će trebati dodatne zaposlenike. U tom bi slučaju poduzetnik trebao posjedovati

vještine *team buildinga*. Uz pomoć tima kvalificiranih radnika, poduzetnik može postići poslovne uspjehe. Iz tog razloga poduzetnici moraju moći učinkovito razvijati tim i upravljati njime.

Prijedlozi za izgradnju poduzetničkih vještina:

1. Poduzetnik u mojoj blizini – posjetite i intervjuirajte uspješne poduzetnike. Nakon intervjua navedite njihove osobine i vještine koje su im pomogle u poslu. Ukoliko nemate priliku obaviti intervju, možete potražiti uspješnog poduzetnika koji vam se sviđa i navesti njegove poduzetničke kvalitete i vještine.
2. Test samoprocjene – svoje vještine možete poboljšati uz pomoć testova samoprocjene. Poveznica na test samoprocjene:
https://www.mindtools.com/pages/article/newTMM_36.htm
3. Postanite volonter – kroz volontiranje ćete iskoristiti svoje vještine. Moći ćete steći dragocjene vještine i sudjelovati u postizanju zajedničkog cilja.
4. Naučite novi jezik – ukoliko želite predstaviti svoje poslovanje na globalnom planu, trebate znati strane jezike.
5. Isplanirajte događaj – planiranjem događaja razvit ćete vještine poput planiranja, organiziranja, upravljanja, pronalaženja dobavljača, pregovaranja o cijenama i uvjetima te osigurati da sve teče po planu.
6. Vježbajte – kontinuirano vježbanje jedan je od glavnih načina razvijanja vještina.
7. Sudjelujte u neformalnim tečajevima u vašoj zemlji – obično su u svakoj zemlji organizirani neformalni besplatni tečajevi u okviru različitih EU projekata.

5.1. Praktične vježbe

- Poslovanje iz vlastitog doma, pogodno za samohrane roditelje.
 - Materijali – kemijske olovke, olovke, papir, računala, pristup internetu.
 - Vrijeme: 60 minuta
 - Zadatak:
 1. korak U malim skupinama promozgajte o idejama koje mogu razviti samohrani roditelji koji vode posao iz vlastitog doma. Upotrijebite sve resurse koje imate – mobitele, računala itd. Odaberite jednu od ideja s kojom ćete dalje raditi.
 2. korak Pokrenite posao prema odabranoj poslovnoj ideji.
Korak 2.1 Poslovna misija. Napravite popis KLJUČNIH RIJEČI pomoću kojih se taj posao može opisati. Koristeći neke ili sve ključne riječi, napišite misiju tvrtke. Misija bi trebala jasno opisivati svrhu poslovanja te objasniti koje su njegove ključne značajke.
Korak 2.2 Istraživanje tržišta Provedite jasno i sažeto istraživanje tržišta odabrane poslovne ideje utvrđivanjem svega što već znate, što tek trebate saznati i koji su vam činjenični dokazi potrebni kako biste potkrijepili rezultate istraživanja.
Istraživanje bi se trebalo sastojati od:
 - Analize kupaca

- Profila konkurenata
- Analize dobavljača

Analiza kupca

Kratak opis kupca

Potrebe kupca	
Tko je vaš kupac? Radi li se o muškoj ili ženskoj osobi? Koliko bi otprilike mogao imati godina? Što je po zanimanju?	
Čime se bavi? Ukoliko proizvod prodajete pojedincima – vrijedi znati što ih zanima i što su po zanimanju. Ukoliko proizvod prodajete tvrtkama – korisno je znati što nastoje postići svojim poslovanjem.	
Zašto kupuje? Korisno je znati zašto vaš kupac kupuje određeni proizvod. Njegove potrebe možete potom uskladiti s uslugama koje nudite.	
Kada kupuje? Povećat ćete svoje šanse za prodaju ukoliko znate kada je najbolje pristupiti kupcu.	
Kako kupuje? Fizički, preko interneta itd.	
Koliko novca ima? Ukoliko znate koliko vaš kupac može potrošiti, možete uskladiti svoje proizvode s njegovom kupovnom moći.	
Zašto se osjeća dobro kada kupuje? Kvalitetna korisnička podrška? Brza usluga?	
Što očekuje od vas? Ispunjavanje ili premašivanje očekivanja osigurat će ponovno poslovanje.	

Profil konkurenata

Istražite potencijalne konkurente u određenom polju. Koristite sve resurse koje imate na raspolaganju – mobitele, računala itd. Navedite stvar ili dvije o 2-3 konkurenta, a zatim ih ukratko opišite.

1. konkurent	
Ime i adresa Adresa e-pošte i mrežne stranice	
Proizvodi/usluge koje nudi:	
Cijene:	
Kako se promovira?	
Prednosti lokacije:	
Opće prednosti/opći nedostaci, atmosfera, briga o kupcima, kvaliteta itd.:	
Sažetak analize konkurenta	

Analiza dobavljača

Istražite potencijalne dobavljače u određenom polju. Valja navesti imena ili adrese dobavljača i razloge zašto ste ih odabrali. Navedite stvar ili dvije o 2-3 dobavljača.

Ime i adresa dobavljača [i adresa e-pošte i mrežnih stranica ukoliko je dostupna]	Zašto ste ih odabrali? [Koje značajke i pogodnosti nude vašem poslovanju?]

3. korak

Razvijte inovativan proizvod. Odabir inovativna proizvoda koji bi vaše poduzeće moglo razviti. Potom istražujte o inovativnim proizvodima na internetu; po potrebi stvorite sliku inovativnog proizvoda; napravite kratki financijski plan – koliko bi vas koštala izrada proizvoda i kako biste mogli prikupiti taj novac; istražite metodičke informacije o inovativnom proizvodu i pružite uvide u to u kojim bi se stvarnim životnim situacijama taj inovativni proizvod mogao koristiti.

4. korak

Predstavite rezultate cijeloj grupi i voditeljima.

5.2. Alati za procjenu i praćenje

Kako bi se procijenio razvoj poduzetničkih vještina, mogu se koristiti testovi za samoprocjenu prije i poslije osposobljavanja. Nakon prvog testa, učenici mogu tijekom osposobljavanja raspravljati o pitanjima koja su im bila teška. Mogu se koristiti neki testovi procjene razvijeni u sklopu drugih projekata, npr.:

- https://self-e.lpf.lt/assessment_youth.html?lang=en
- Dio testa <http://job-yes.eu/node/55>

Za učenje i procjenu poduzetničkih vještina također se može koristiti alat za gamifikaciju, odnosno internetska igra razvijena u sklopu projekta Erasmus+ „Gamify your teaching“. <http://play.gamify-project.eu>

Postupak praćenja može se provesti i u obliku rasprava tijekom početne, srednje i završne sesije osposobljavanja. Tijekom tih rasprava mogu se prodiskutirati potrebe polaznika (u okviru početne sesije osposobljavanja) te tekući proces učenja, izazovi, problemi i prednosti (u tijeku osposobljavanja). Tijekom završne sesije sudionici bi trebali promisliti o tome kako je za njih tekao proces osposobljavanja, zatim pripremiti zaključke o njemu te procijeniti sljedeće stvari: gdje su bili na početku, u kojim su predmetima bili uspješni, što su dobili od procesa, jesu li se suočavali s problemima tijekom osposobljavanja, što bi promijenili, gdje su sada – koji je njihov sljedeći korak?

6. Sposobnost – naučiti kako učiti

Na kraju ovog poglavlja svaki će sudionik biti u stanju:

- Upravljeti novim informacijama i usvajati nove na učinkovit način.
- Upravljeti vlastitim vremenom u procesu učenja.
- Osvijestiti vlastite vještine, potrebe za učenjem i saznati o dostupnim mogućnostima i resursima.
- Razviti učinkovite vještine koncentracije.
- Razviti osnovne vještine usmenog izražavanja.
- Utvrditi cilj određene osobe, kao i glavni cilj određene vrste učenja.
- Razviti sposobnost učenja u grupi i upravljanja povratnim informacijama kolega.

Naučiti kako učiti sposobnost je razvijanja i upornosti u učenju, organizacija vlastitog načina učenja, uključujući učinkovito upravljanje vremenom i informacijama, i pojedinačno i grupno. Ova sposobnost uključuje svijest o procesu učenja i potrebama određene osobe, prepoznavanje dostupnih mogućnosti i sposobnost prevladavanja prepreka u svrhu uspješnog učenja. Ova sposobnost podrazumijeva stjecanje, obradu i usvajanje novih znanja i vještina, kao i potragu za smjernicama i njihovu upotrebu. Ovaj proces potiče polaznike na nadogradnju postojećeg znanja i životnih iskustava

kako bi upotrebljavali i primjenjivali znanje i vještine u različitim situacijama: kod kuće, na poslu, u obrazovanju i osposobljavanju. Motivacija i samopouzdanje presudni su za sposobnosti pojedinca.

U ovom će poglavlju polaznik biti izložen nizu vježbi usredotočenih na razvoj kompetencija i vještina povezanih s procesom učenja. Polaznik će naučiti prepoznati svoj glavni cilj i glavnu ideju nekog teksta (izdvajanje glavnih tema, njihove korisnosti, zaključaka itd.); kako upravljati i organizirati nove informacije radi jasnijeg i učinkovitijeg razumijevanja; kako upravljati vlastitim vremenom tijekom učenja ili usvajanja novih znanja (kroz metode planiranja); kako procijeniti i prepoznati vlastitu razinu potreba i kako doći do odgovarajuće podrške ili resursa (putem osobnih kontakata, digitalnih izvora itd.); kako razviti prikladnu razinu koncentracije prilikom usvajanja ili proučavanja novih informacija (s pomoću tehnike usmjeravanja pozornosti); i kako na jasan i razumljiv način podijeliti glavne ideje, iskustva ili usvojene informacije (sposobnosti javnog izlaganja).

Naučiti kako učiti važno je jer se naše društvo i svijet uvijek razvijaju, bez obzira na usvojene informacije ili područje o kojem pojedinac posjeduje znanje ili sposobnosti. Potrebno je uvijek biti u mogućnosti primijeniti nove informacije prilikom suočavanja s novim zadatkom. Čak i ako polaznik posjeduje visoku razinu znanja o različitim temama (pismenost, digitalne sposobnosti itd.), potrebna razina znanja kontinuirano se mijenja zbog promjena unutar prirode društva, znanosti, obrazovanja i mnogih drugih područja. Za optimalnu izvedbu, svaka osoba mora „znati kako učiti“, biti spremna primijeniti potpuno nove podatke ili ažurirati postojeće informacije o određenoj temi.

Primjerice, osoba može početi upotrebljavati novi mobilni telefon koji funkcionira na potpuno drugačiji način od prethodnih telefona. Kako će ga početi upotrebljavati? Gdje je moguće potražiti podršku? Kako se osoba može sjetiti koraka koje je potrebno poduzeti za obavljanje osnovnih radnji s uređajem, poput spremanja kontakata, slanja poruka ili pristupanja internetu? U ovom slučaju potrebno je posjedovati osnovne vještine samoprocjene kako bismo znali kako pristupiti uputama (mrežne stranice, broj korisničke podrške, video vodiči).

Ako osoba odluči učiti, trebat će joj osnovne vještine kako bi usvojila nove informacije: kako prepoznati i zapamtiti glavne ideje nekog teksta, kako održati koncentraciju na dulje vremensko razdoblje itd. Osoba treba „naučiti kako učiti“ kako bi mogla obavljati ove osnovne zadatke. Osim toga, potrebno je naučiti kako rasporediti svoje vrijeme prilikom učenja: koliko je vremena potrebno posvetiti na dan? Kako organizirati to vrijeme?

Slično se događa i prilikom zaposlenja na novom radnom mjestu. U puno će slučajeva osoba trebati prevladati mnoge nove izazove. Učinkovit način učenja novih informacija kroz istraživanje, koncentraciju i sažimanje mogao bi biti koristan prilikom obavljanja potpuno novih zadataka. Također, prilikom obavljanja novih radnji, u mnogim će situacijama osoba morati biti svjesna što sve mora naučiti: koja znanja već posjeduje i što joj je potrebno? Ako osoba ne posjeduje sve potrebne kapacitete, kako ih i na koji način može steći? Prilikom usvajanja novih informacija (upotreba novog uređaja, rasporeda vožnje, organizacija kućanskih poslova), u mnogim je situacijama ove podatke potrebno podijeliti s obitelji ili kolegama radi grupne organizacije. U tu svrhu potrebno je naučiti kako objasniti i podijeliti zadatak na više koraka ili ideju na manje dijelove, kako učinkovito komunicirati ili kako primijeniti korisne povratne informacije u poznate informacije. Učenje se može definirati kao unutarnja promjena, stvaranje novih asocijacija ili potencijal za stvaranje novih odgovora.

U biheviorizmu, teorija klasičnog uvjetovanja objašnjava da proces učenja uključuje uparivanje „podražaja“ s uvjetovanom reakcijom. Ova je teorija obrazložena u poznatom eksperimentu koji je Ivan Pavlov izveo sa psima i u kojem je upotrijebio zvono. Pavlov bi psima davao hranu (podražaj) i promatrao kako psi reagiraju slinjenjem (neuvjetovana reakcija). Zatim je počeo upotrebljavati zvono („neutralni podražaj“) prilikom pružanja hrane. Na kraju, nakon što je to ponovio mnogo puta, Pavlov bi upotrijebio zvono bez donošenja hrane i primijetio da će psi sliniti jer su zvono povezali s hranom. Zvono se pretvorilo u „uvjetovani podražaj“. U našem svakodnevnom životu i učenju doživljavamo mnoge slične procese. Postoje boje, simboli, predmeti i drugi „neutralni“ podražaji kojima možemo biti izloženi i koji su za nas okidači za automatsku reakciju.

Mnogo je situacija u kojima se odvija ovakva vrsta „automatskog“ učenja. Primjerice, kroz ovaj način učenja mnogi bi ljudi crvenu boju ili zvuk sirena mogli povezati s opasnošću i automatski djelovati kad su izloženi takvim situacijama (usmjeravanje pažnje prema „podražaju“, razvijanje osjećaja napetosti i spremnosti za reakciju i sl.). Kroz mnoštvo uvjetovanih iskustava čovjek uči i prilagođava se svojoj okolini na način da djeluje automatski. To je vrlo važno kod uspostavljanja vremena i rada, rasporeda ili učenja novih vještina. Na taj način ljudsko biće usvaja nove informacije kroz iskustvo i sposobno je prilagoditi se okolini.

Osim Pavlovog eksperimenta, biheviorizam se razvio i s vremenom su se pojavila mnoga nova otkrića. Primjerice, teorija operativnog uvjetovanja objašnjava kako se učenje događa kad se određena vrsta ponašanja potiče ili kažnjava. Drugim riječima, posljedica ponašanja utječe na ishod ako se radnja ponovi ili normalizira. Navedena posljedica ima utjecaj ako je takvo ponašanje zaista naučeno.

Bandurova teorija socijalnog učenja ističe važnost promatranja i oponašanja u procesu učenja. Kroz eksperimentiranje, Bandura je otkrio i objasnio da se važan dio procesa učenja odvija kroz promatranje drugih ljudi i oponašanje njihovih postupaka, posebno kod djece. To ne znači da oponašamo sve što vidimo oko sebe, već znači da možemo učiti kroz promatranje i oponašanje drugih i reproducirati ta ponašanja kad su najpotrebnija.

U teoriji kognitivnog razvoja Jeana Piageta mentalni se model svijeta gradi kroz proces koji se događa zbog biološkog sazrijevanja i interakcije s okolinom. Drugim riječima: inteligencija nije fiksna osobina, već proces. Piaget je objasnio kako se razvoj djeteta može podijeliti u različite kognitivne faze i da djeca stvaraju vlastito razumijevanje svijeta kroz različite faze razvoja.

Drugim riječima, koliko dobro možemo naučiti zadatak ne ovisi samo o našim vještinama ili inteligenciji, već i o našem okruženju. Možemo li usvojiti sadržaj važnog teksta u bučnom okruženju? Bi li učenje bilo lakše da je okruženje kvalitetnije i da dobivamo povratne informacije od naših kolega ili stručnih osoba?

Lev Vygotsky, koji je razvoj i učenje shvaćao kao kontinuirani proces, razvio je ono što je postalo poznato kao sociokulturna teorija. Ova teorija objašnjava kako se kognitivno razvijamo kroz društvenu interakciju s drugim ljudima, posebno ljudima koji su vještiji u određenom području. U ovoj je teoriji socijalno učenje, kako je iznad opisano, korak koji mora doći prije kognitivnog razvoja i kroz ovaj se proces znanje stvara na aktivan način. Kod učenja u djece, Vygotsky je stvorio koncept područja približnog razvoja: područje razvoja za određeni zadatak koji djeca gotovo da mogu izvršiti, no u stanju su doći do cilja uz malo pomoći. Primjerice, dijete koje pokušava izgovoriti riječ na pravilan način

nalazi se u području približnog izgovaranja te riječi. Uz određeni društveni utjecaj (npr. upute i ispravci roditelja) dijete će možda moći izgovoriti riječ, a to će utjecati na njegov kognitivni razvoj.

Carl Rogers iskustveno je učenje opisao kao učenje koje se odnosi na potrebe i želje osobe koja uči. Opisao je iskustveno učenje kao značajno, a kognitivno učenje (objašnjeno iznad) kao besmisleno. Učenje kroz iskustvo opisuje se kao ključ osobnog razvoja i rasta i oslanja se na osobine poput uključenosti i inicijative. Takvo se učenje događa kad su kod polaznika prisutni određeni elementi: pozitivno okruženje za učenje, jasni ciljevi, resursi, emocionalne komponente ili mogućnost razmjenjivanja osjećaja. Proces učenja olakšava se kad polaznici mogu kontrolirati prirodu i smjer procesa, kad je taj proces povezan s praktičnim ili osobnim problemima i kad polaznik može procijeniti vlastiti napredak samoprocjenom.

Ove nam teorije mogu pružiti neke ključne točke kad je riječ o razvoju novih vještina učenja:

1. Učenje novih vrsta ponašanja urođena je vještina koja se može izmijeniti i uvjetovati.
2. Učenje se događa zbog bioloških promjena, ali je povezano s našom interakcijom s okolinom. Ono je rezultat našeg iskustva koje proizlazi iz svega što nas okružuje.
3. Društvena interakcija ključ je našeg projekta učenja. Stoga, važno je s drugima dijeliti ono što učimo i važno je učiti od drugih. Dijeljenjem i razmjenom informacija među kolegama, primjerice kroz usmeno izražavanje (npr. promatranjem osobe koja objašnjava sadržaj) naše se učenje poboljšava i stječemo nove vještine povezane s promatranom radnjom i sadržajem.
4. Značajan pomak u učenju može se dogoditi kad je tema relevantna i zanimljiva polazniku na osobnoj razini; drugim riječima, kad postoji prava motivacija. Stvarno, motivirano i značajno učenje dogodit će se kad je osoba u stanju povezati temu s vlastitim potrebama i ciljevima. Također, bitno je i pozitivno okruženje, razmjena informacija, procjena i samoprocjena.

Kao što je ranije spomenuto, zbog stalnog razvoja i promjene našeg okruženja, postoji konstantna potreba za ponovnim učenjem i usavršavanjem vještina, posebno onih koje su vezane za posao. Kako bismo se pravilno prilagodili društvu, potrebno je neprestano raditi na poboljšanju i prilagođavanju svojih sposobnosti potrebama vremena u kojem živimo. Iz tog razloga postoji potreba za cjeloživotnim učenjem. Što se podrazumijeva pod cjeloživotnim učenjem?

„Cjeloživotno učenje može se široko definirati kao učenje koje traje cijeli život: učenje koje je fleksibilno, raznoliko i dostupno u različito vrijeme i na različitim mjestima. Cjeloživotno učenje obuhvaća različite sektore uz promicanje učenja izvan tradicionalnog školovanja i tijekom života kao odrasle osobe (odnosno obrazovanje koje slijedi obvezno obrazovanje). Ova se definicija temelji na Delorsova (1996.) četiri 'stupa' obrazovanja za budućnost:

- Učenje radi znanja – ovladavanje alatima za učenje umjesto stjecanja strukturiranog znanja.
- Učenje radi obavljanja poslova – osposobljavanje ljudi za poslove koji su potrebni i sada i u budućnosti, uključujući inovacije i prilagodbu učenja budućim radnim okruženjima.
- Učiti živjeti zajedno i s drugima – mirno rješavanje sukoba, upoznavanje drugih ljudi i njihovih kultura, poticanje sposobnosti zajednice, individualnih kompetencija i sposobnosti, gospodarske otpornosti i socijalne uključenosti.

- Učiti biti – obrazovanje doprinosi cjelovitom razvoju osobe: um i tijelo, inteligencija, osjetljivost, razumijevanje estetskih vrijednosti i duhovnost.“

(<http://www.llcq.org/wp-content/uploads/2018/04/WHAT-IS-LIFELONG-LEARNING.pdf>)

Među osam ključnih kompetencija EU-a za cjeloživotno učenje nailazimo na sposobnost „naučiti kako učiti“ koja se objašnjava kao sposobnost „povezana s učenjem, sposobnost nastavka i organizacije vlastitog učenja, bilo pojedinačno ili u skupinama, u skladu s vlastitim potrebama, i svijest o metodama i mogućnostima.“

6.1. Praktične vježbe

- Rasporedite svoje vrijeme

- Materijali: Kemijske, olovke, boje, računala, pristup internetu, kartice s naznačenim vremenom ili danima u tjednu

- Trajanje: 50 minuta

- Zadatak: Svaka mala skupina ima sličan cilj (primjerice, organizirati kućanske poslove i opuštajuće aktivnosti tijekom dana). Svaka skupina mora nabrojati zadatke koje treba odraditi tijekom tjedna imajući na umu što bi htjeli raditi. Zadatak ne bi trebao biti usmjeren na posao. Svaka skupina mora odlučiti o kućanskim poslovima i opuštajućim aktivnostima u kojima svi uživaju (vjerojatno objeduju u isto vrijeme, možda rade i neku vrstu posla u isto doba dana itd.) i razumno ih raspodijeliti tijekom dana i tjedna. Nakon isteka određenog vremena (20 minuta), svaka skupina cijeloj skupini prezentira svoj raspored i objašnjava kako bi htjela organizirati svoj tjedan. Dobivaju povratne informacije i raspravljaju o tome što može biti bolje (savjeti, ideje itd.). Nakon što je svaka skupina objasnila kako želi rasporediti svoje vrijeme tijekom tjedna, voditelj ih može pozvati da sljedeći tjedan prate taj plan i da saznaju odgovara li im.

- Cilj: Sudionici mogu učiti kroz planiranje unaprijed, prijedloge i razmjenu dobrih praksi u malim skupinama u vezi s upravljanjem vremenom. Cilj je istrenirati organizacijske vještine i upravljanje zadacima i povezati ih s vlastitim životom.

- Pokrenite vlastiti posao/brend

- Materijali: papir, kemijske, računalo, demonstracijska ploča, računalni programi (npr. Microsoft PowerPoint) po želji.

- Trajanje: 60 minuta

- Zadatak: Svaka mala skupina ima nekoliko minuta da odluči pokrenuti vlastiti projekt. To može biti posao, brend, nevladina organizacija, radionica. To može biti bilo što na temelju svojih sposobnosti, onoga što bi uživali raditi, što misle da je profitabilno i sl. Važno je da se osobe unutar malih skupina mogu dogovoriti oko onoga što se provodi. Može ih se pozvati da dizajniraju logotip. Važno im je odlučiti se za nešto što bi zaista željeli raditi, a ne samo koliko bi to moglo biti korisno ili isplativo.

Moderator može postaviti nekoliko pitanja: što mislite da bi moglo biti od pomoći ili koristi za druge ljude? Što znate raditi? Što volite raditi?

Svaka skupina predstavlja svoju demonstracijsku ploču ili slikovni prikaz na računalu i objašnjava svoj projekt velikoj skupini: svoje ime, usluge koje nude i ulogu koju svaka osoba ima. Oni mogu glavnu skupinu pitati jesu li zainteresirani za njihove usluge ili smatraju li da su korisne. Na taj se način otvara prostor za pozitivnu raspravu i povratne informacije.

Na kraju, moderator treba pitati članove skupine bi li bili voljni isprobati ovu ideju i stvarno je pokrenuti u bliskoj budućnosti (motivacija za pokretanje „banke vremena“).

- Ciljevi: Identifikacija vlastitih ciljeva, osvještavanje vlastitih vještina i potrebe za obukom, razvijanje usmenog izražavanja i dijeljenje vještina i znanja s kolegama.

- Koja je glavna ideja?

- Materijal: papir, olovke, flomasteri, demonstracijska ploča, tekst

- Trajanje: 30 minuta

- Zadatak: Svakoj maloj skupini dodjeljuje se tekst. Svaka skupina može zajedno pročitati tekst prije početka. Svaka skupina ima zadatak analizirati tekst: koja je glavna ideja, koje su druge ideje, zašto je tekst napisan (svrha) i je li relevantan ili koristan čitatelju na bilo koji način. Mogu raditi bilješke i upotrebljavati markere, ali i demonstracijsku ploču za naglašavanje glavnih ideja. Skupina dobiva određeno vrijeme za pažljivo čitanje teksta i raspravu o idejama između članova.

Nakon svake runde objašnjavanja teksta cijeloj skupini, skupina koja objašnjava sluša povratne informacije ostalih skupina (možda postoje drugačija mišljenja ili ideje, a možda i druge svrhe).

Na kraju svaka se ideja svake male skupine sastavi kako bi se stvorila veća općenita tema. Cijela skupina može promatrati postoji li veza između tih ideja.

Na kraju se može postaviti pitanje: Što ste upravo naučili? Je li ovo nešto novo? Jesu li ove informacije korisne?

- Ciljevi: Razviti vještine koncentracije i grupno učenje, naučiti prepoznati glavnu ideju određenog učenja, razviti vještine usmenog izražavanja.

- Je li nešto istinito? (Istraživanje i rasprava o pouzdanim/nepouzdanim vijestima)

- Materijali: vijest, pristup internetu, računala, telefoni, papir, olovke, demonstracijska ploča.

- Trajanje: 40 minuta

- Zadatak: Svaka skupina mora istražiti određeni novinski članak. Članci su različiti, ali zajedničko im je to što se radi o najnovijim vijestima. U ovom slučaju vijest može biti istinita ili neistinita, a svaka skupina mora doći do zaključka. Svaka skupina mora tražiti razloge protiv i razloge za istinitost vijesti.

Nadalje, svaka će skupina na temelju onoga što je otkrila razviti učinkovite metode za istraživanje i otkrivanje je li novinski članak istinit ili ne.

Nakon 15 minuta istraživanja, svaka skupina objašnjava ostatku 1) svoje rezultate istraživanja (dokazi za i protiv) i 2) svoj konačni zaključak. U svojem bi objašnjenju trebali navesti kako su došli do ovog zaključka: Što su mislili na početku? Koje su dokaze pronašli kako bi došli do zaključka? Postoje li dokazi protiv navedenoga?

Nakon što svaka skupina iznese svoj konačni zaključak i navede razloge za i protiv, između velike će se skupine voditi pozitivna rasprava. Možda postoji konačni odgovor. Ako ne, svaka skupina može imati svoje mišljenje poštujući ostale.

- Ciljevi: upravljanje i obrada novih saznanja, razvijanje vještina kritičkog razmišljanja, upravljanje povratnim informacijama kolega

- Napravite službenu stranicu na nekoj društvenoj mreži

- Materijal: Računala, pristup internetu.

- Trajanje: 30 minuta

- Zadatak: Svaka mala skupina mora smisliti ideju i naziv za stranicu. To može biti brend, usluga, strast, šaljiva ideja. Zadatak je stvoriti stranicu na društvenim mrežama (Facebook, Twitter itd.) s logom, glavnom temom stranice, što će biti objavljeno, za što će se upotrebljavati i kome je namijenjena. Ovo bi mogla biti stranica koja pruža informacije o bilo kojoj temi (npr. klimatske promjene, ravnopravnost spolova, glazbeni koncerti u nekoj regiji, prijedlozi o prehrani, dobre prakse u obrazovanju itd.) ovisno o njihovim osobnim interesima. Na njima je da naprave stranicu na društvenim mrežama sa svim detaljima i namjerom, no moderator na početku može dati neke vrlo općenite primjere. Nakon izrade, svaka će skupina prikazati svoju stranicu na društvenim mrežama cijeloj skupini putem projektora ili velikog ekrana objašnjavajući o čemu se radi, koji su glavni ciljevi stranice (npr. skretanje pozornosti na određenu temu, davanje prijedloga, izazivanje smijeha, najava usluga ili proizvoda). Tada cijela skupina može dati povratne informacije i raspraviti što o tome misli. Misle li da je to korisno, zabavno, dobra ideja...? Bi li oni pratili tu stranicu?

- Ciljevi: svijest o vlastitim vještinama, razvijanje osnovnih vještina usmenog izražavanja, prepoznavanje vlastitog cilja i/ili strasti, razvijanje učenja u skupini i upravljanje povratnim informacijama kolega.

6.2. Alati za procjenu i praćenje

Upitnik za procjenu učinka mogao bi se upotrijebiti kod nekih točaka koje se vrednuju prije i nakon obuke. Točke mogu biti sljedeće:

1. Mogu pronaći inovativna i originalna rješenja zahtjevnih problema
2. Mogu donositi teške odluke
3. Volim preuzimati odgovornost
4. U stanju sam definirati i postaviti svoje ciljeve
5. Osjećam se dijelom svoje zajednice
6. Osjećam se povezan sa svojom zajednicom ili svojom skupinom
7. Postoje ljudi koji su mi bliski i kojima mogu vjerovati
8. Mogu zatražiti/izvući informacije od neke udruge, organizacije, kluba, društvene skupine ili zajednice
9. Mogu riješiti određeni problem u skupini
10. Uživam u analizi problema i pronalaženju rješenja
11. Uživam otkrivati nove zajedničke stvari
12. Svjestan sam i siguran u svoje mogućnosti i svoje kapacitete
13. Dobar sam timski igrač

Kolbov upitnik o stilu učenja koristan je alat za otkrivanje načina na koji polaznik najbolje uči temelji se na Honeyjevoj i Mumfordovoj klasifikaciji stilova učenja: aktivističko, učenje kroz odražavanje, teoretsko ili pragmatično. U nastavku nalaze se tri poveznice, a druga uključuje definiciju svakog stila učenja. Treća poveznica pruža širu definiciju klasifikacije stilova učenja Honeyja i Mumforda.

<http://www.bunbury.wa.gov.au/pdf/environment/u472/Appendix%2019%20U472%20Community%20Facilitator%20Kolb%20Questionnaire%20Final.pdf>

<http://www.ycarhe.eu/uploads/Document/learning-styles-kolb-questionnaire.pdf>

<https://www2.le.ac.uk/departments/doctorscollege/training/eresources/teaching/theories/honey-mumford>

Upitnik za vještine učenja s Fizioterapeutskog fakulteta u Ontariju omogućuje samoprocjenu niza vještina kako bi se ustanovile one koje treba razviti. U ovaj široki raspon vještina uključene su i vještine učenja.

https://www.collegept.org/docs/default-source/quality-assurance/qmf_skills_learningquestionnaire.pdf?sfvrsn=

7. Socijalne i građanske kompetencije

Ciljevi učenja ovog modula su sljedeći:

- Razumjeti što su socijalne i građanske kompetencije;
- Stvoriti plan za razvoj ovih kompetencija u samohranim roditelja;
- Cijeniti i razumjeti važnost ovih kompetencija.

Građanske kompetencije omogućavaju ljudima da se ponašaju odgovorno u društvu i komuniciraju s drugim pojedincima u skladu s vrijednostima poput transparentnosti, otvorenosti, društvene odgovornosti i ljudskog dostojanstva. Za razliku od ostalih (transverzalnih) kompetencija, one se odnose na demokratske vrijednosti koje nisu same po sebi razumljive. Primjerice, uključenost može se shvatiti na drugačiji način – neke skupine ljudi zanemaruju demokratska načela. Suprotno tome, riječ *građanski* odnosi se na opće dobro i na vladajuće principe društva i ukazuje na razliku između djelovanja vođenog vlastitim interesom i djelovanja u interesu zajednice ili skupina u nepovoljnom položaju. Socijalna vještina karakterizira se kao sposobnost održivog bavljenja društvenim vezama. U konačnici, društvena sposobnost aludira na koegzistenciju s drugima koja je vrijedna divljenja, uz mogućnost oblikovanja i održavanja veza i prilagodljive reakcije u društvenim okruženjima.

Roditelji mogu utjecati na građansko razmišljanje kod kuće kroz ciljana obećanja usmjerena ka sklonostima i sposobnostima koje djeci omogućuju napredak kao pojedincima koji ostvaruju doprinos na lokalnoj razini. Mnoge vrste poučavanja mladih ljudi uključuju društveni napredak unutar okruženja u svjetskim okvirima ili okvirima zajednice. Škole su vjerojatno najbolje mjesto za predstavljanje građanskog načina razmišljanja kroz vježbe, okupljanja i svečanosti. Roditelji mogu poduprijeti rad škole i tu energiju usmjeriti korak dalje sudjelujući u vježbama kod kuće koje će biti temelj sklonosti i obaveza.

Socijalne i građanske vještine uključuju individualne, relacijske i interkulturalne kompetencije i omogućuju širenje svih vrsta praksi koje ljude pripremaju da se na uspješan i značajan način zainteresiraju za društveni i radni život, a posebice za progresivno različite društvene poretke, ali i da se znaju nositi sa sukobima. To je povezano s pojedinačnim i društvenim prosperitetom. Iznimno je bitno razumijevanje principa i običaja u različitim uvjetima u kojima ljudi rade. Građanske vještine pripremaju ljude za sveobuhvatno sudjelovanje u društvenom životu u svjetlu informacija o društvenim i političkim idejama i strukturama, kao i obveze orijentirane prema dinamičnom i pravičnom interesu. Društvena sposobnost aludira na sposobnosti koje nam pomažu u pozitivnoj suradnji s drugima i nošenju s vlastitim osjećajima. Te su sklonosti promjenjive i uključuju, među ostalim, naše sposobnosti povezivanja, sigurnost, prilagodljivost sklonosti, suosjećanje, samousmjeravanje i promišljenost. Socijalna vještina na neki način aludira na koegzistenciju s drugima koja je vrijedna divljenja, uz mogućnost oblikovanja i održavanja dobrih veza i reagiranje na otvoren način u društvenim okruženjima, razumijevanje tuđih osjećaja i sposobnost zamišljanja sebe u tuđoj „koži“. S obzirom na nepredvidivost društvenih suradnji, društvene su vještine rezultat širokog spektra subjektivnih kapaciteta, entuzijastičnih postupaka, ponašanja, društvene promišljenosti i pojedinačnih i društvenih kvaliteta koje su povezane s relacijskima.

Sve su ove vještine iznimno važne u našem svakodnevnom životu za zdrave odnose sa samim sobom i drugima, za produktivnost naših postupaka, za građansku odgovornost, za osjećaj svrhe i ispunjenosti. Također, u literaturi sve se ove vještine nazivaju „vještinama budućnosti“, odnosno vještine koje će biti sve potrebnije u digitalnom životu.

Pojam *aktivnog građanstva* karakterizira se na sljedeći način: „*Sudjelovanje u civilnom društvu, zajednici i/ili političkom životu, karakterizirano uzajamnim poštivanjem i nenasiljem, u skladu s ljudskim pravima i demokracijom.*“ (Hoskins, 2006., na koje se poziva Murray, str. 24). Ova definicija sadrži značajnu komponentu dinamičnog građanstva, ovisno o određenom rasporedu standarda koji ovise o poštivanju odluke većine i ljudskih prava. Aktivnosti ili vježbe koje se ne temelje na poštenim osobinama, niti se odnose na ljudska prava mogu naškoditi raznim društvenim okupljanjima. Priroda dinamičnog građanstva temelji se na informacijama i sposobnostima osobe koja bi mogla utjecati na izbor.

U ovom su svjetlu aktivni građani i njihovi postupci ugrađeni u određenu građansku kulturu i na taj način doprinose većem cilju: promjeni unutar civilnog društva, osobnim stavovima, kao i političkim i gospodarskim sustavima.

SPOSOBNOST POJEDINCA KOJI JE U STANJU DIJELITI I PRIMITI

U svojim povijesnim razmišljanjima o „Demokraciji i obrazovanju“, John Dewey (1997.) naveo je dva kvalitativna kriterija za „demokratsko“ obrazovanje građana. Za početak, navodi da ljudi moraju imati sposobnost „primati i uzimati od drugih“ jer se na taj način dijeli značajan broj zajedničkih vrijednosti i interesa. Stjecanje građanskih kompetencija podrazumijeva stvaranje uključive komunikacije i struktura – pružanje prilika novim kolegama i ostalima za prikupljanje informacija, sudjelovanje i raspravu o vlastitim problemima. Potom, Dewey je istaknuo da pojedinci moraju „promijeniti svoje društvene navike“ kako bi razvili „puninu i slobodu“ s pomoću kojih demokratska skupina otvara prostor za interakciju s drugim skupinama. Primjerice, ova sposobnost omogućuje nam prilagodbu na različitim radnim mjestima na kojima postoje različite navike i norme.

POŠTIVANJE I PRAKTICIRANJE LJUDSKOG DOSTOJANSTVA

Jedna od osnovnih pretpostavki humanizma jest ta da svi ljudi i stvorenja imaju posebnu vrijednost i da bismo trebali gajiti iznimno poštovanje prema svim živim bićima. Stoga, na prava i mogućnosti svakog pojedinca za sudjelovanje u društvu gledamo kao na fokus našeg moralnog sustava. Smatramo da pojedinci teže ka samoostvarenju, da su svjesni svrha i uvjerenja koje su temelj njihovog ponašanja, a njihova se unutarnja motivacija aktivira kad smatraju da su ta ponašanja i uvjerenja usklađena. Primjerice, kroz obrazovanje naučimo poštivati tuđa prava i privatni život.

POKRETAČ PROMJENA: KLJUČNA ULOGA INICIJATIVE ZA PROMJENU

Sâm model stavlja naglasak na praktičnu primjenu iskustva i znanja; model građanske kompetencije trebao bi uključivati aspekt sudjelovanja i inicijative. Međutim, model kompetencije EU-a spominje ovaj aspekt, kao i OECD, ali u većini modela poduzetništvo ili vodstvo veći su pokretači promjena,

inicijativa i aktivne provedbe vizija u društvenom životu. Potrebno je uključiti aktivne aspekte prilikom obrazovanja na temu građanskih kompetencija.

Uloga voditelja i nastavnika

Koji je vaš prioritet? Što mislite o demokraciji, građanskom sudjelovanju i društvenim promjenama? Ova pitanja upućuju na zaključak da su i voditelji i nastavnici važni akteri u obrazovanju građanstva. Kao odgovorni i demokratski građani, prakticiraju jednako takvo obrazovanje i te prakse primjenjuju u svojim organizacijama i obrazovnim institucijama i na taj način pridonose korporativnoj kulturi usmjerenoj na demokraciju. Nadalje, u polaznike usađuju ove vještine olakšavajući građanske kompetencije. To se može učiniti tako da se obrazovni format, koji može biti lekcija u školi, aktivnost ili program, usmjeri na aspekte građanskih kompetencija koji su presudni u vašem kontekstu, a koje polaznici prepoznaju kao ključne uvjete za njihovu uključenost i osjećaj spremnosti za djelovanje. „Zemlje Europske unije složile su se da je 'građanska kompetencija', koja obuhvaća znanje, vještine, vrijednosti i stavove koje su nužne svakom aktivnom građaninu, jedna od osam ključnih kompetencija potrebnih za obrazovanje i osposobljavanje za osobno zadovoljstvo, aktivno građanstvo, društvenu koheziju i mogućnost zaposlenja u društvu utemeljenom na znanju“ (Europska zajednica, 2018.).

Kako bi svaka osoba mogla usvojiti socijalne kompetencije, nastavnici/voditelji i stručnjaci moraju biti u stanju uvidjeti razlike između svakog pojedinca, ispitati socijalnu kompetenciju i primijeniti postupke koji pomažu u poboljšanju građanskih i socijalnih sklonosti.

OKVIR ZA GRAĐANSKE I SOCIJALNE KOMPETENCIJE U DRUŠTVU UTEMELJENOM NA ZNANJU				
Građanske kompetencije	Definicija: Opseg	Znanje	Vještine	Ponašanja
	<i>Opseg građanskih kompetencija širi je od opsega međuljudskih kompetencija u smislu ideala njihove prisutnosti na društvenoj razini. Mogu se prikazati kao skup kompetencija koji pojedincu omogućuje ostvarivanje</i>	<i>Informacije o pravima i strukturi nacije, opsegu njezine vlade. Razumijevanje dijelova i dužnosti obrazovanja značajnih za donošenje politika. Poznavanje ključnih figura u obližnjim i nacionalnim vladama; političke stranke i njihove politike. Razumijevanje pojmova kao što su</i>	<i>Podrška zajednici/susjedstvu, kao i u procesu donošenju odluka na nacionalnoj i europskoj razini; glasanje na izborima. Sposobnost iskazivanja solidarnosti i razotkrivanje problema koji utječu na obližnju ili širu zajednicu. Sposobnost uspješnog</i>	<i>Osjećaj da pripadamo nekoj regiji, naciji, EU-u i Europi i nekom dijelu svijeta. Zainteresiranost za demokratsko odlučivanje na svim razinama. Sklonost volontiranju i građanskim aktivnostima, društvenoj raznolikosti i koheziji. Usmjeravanje na vrijednost i sigurnost drugih u smislu pobune protiv antisocijalnog ponašanja. Prihvatanje koncepta ljudskih prava i</i>

<i>interesa u građanskom životu.</i>	<i>vladavina većine, građanstvo i izjave s pomoću kojih se prenose. Upoznatost s glavnim događajima, obrascima i stručnjacima koji uvode promjene u okviru nacionalne, europske i svjetske povijesti; trenutno stanje u Europi i onih koji je okružuju.</i>	<i>povezivanja s nastavom u otvorenim okvirima. Sposobnost iskorištavanja proširenja koja je EU omogućila. Potrebne sposobnosti u okviru dijalekta u zemlji.</i>	<i>ravnopravnosti kao pretpostavke solidarnosti i obveze unutar naprednih i pravičnih društvenih poredaka u Europi; svijest o ravnopravnosti između muškaraca i žena. Uvažavanje i razumijevanje razlika koje su prisutne kod različitih vjerskih ili etničkih skupina. Prikupljanje podataka iz masovnih medija na kritičan način.</i>
--------------------------------------	---	--	---

OKVIR ZA GRAĐANSKE I SOCIJALNE KOMPETENCIJE U DRUŠTVU UTEMELJENOM NA ZNANJU				
Međuljudske, međukulturalne i socijalne kompetencije	Definicija:	Znanje	Vještine	Ponašanja
	Međuljudske kompetencije pokrivaju sve oblike ponašanja koje su čovjeku potrebne za učinkovito i značajno sudjelovanje i razjašnjavanje sukoba u društvenom životu, u interakciji s drugim ljudima (ili skupinama) u pojedinačnim	Razumijevanje kodeksa ponašanja i ponašanja priznatih u nekoliko društava. Svijest o konceptima pojedinaca, okupljanja, društva i kulture, kao i povijesnog razvoja navedenih koncepata. Razumijevanje važnosti očuvanja dobrobiti, čistoće i prehrane za sebe i svoju obitelj. Razumijevanje interkulturalnog	Sposobnost korisne komunikacije u više društvenih situacija. Sposobnost izražavanja sigurnosti i suosjećanja prema drugim pojedincima. Sposobnost kvalitetne kontrole osjećaja razočaranja (animozitet, nasilje ili autodestruktivno ponašanje). Sposobnost očuvanja stupnja podjele između stručnih i pojedinačnih životnih krugova i odupiranje sukobima na pojedinačnoj razini. Svijest i razumijevanje nacionalne društvene osobnosti u	Spremnost za prevladavanje generalizacija i predrasuda. Sklonost kompromisu. Integritet. Upornost.

	, obiteljskim i otvorenim okruženjima.	aspekta u europskim i drugim društvima.	interakciji s društvom Europe i ostatka svijeta; sposobnost razumijevanja različitih perspektiva uzrokovanih različitim kvalitetama i doprinos izražavanjem vlastitih stavova.	
--	--	---	--	--

Učenje i priprema za aktivno građanstvo karakterizira se kao „Otvoreno učenje (formalno, neformalno i povremeno) koje se odvija u bilo kojem dijelu života, a koje potiče ili osnažuje dinamično građanstvo“ (Hoskins, 2006.). Popis informacija, sklonosti, stanja uma i vrijednosti dinamičnog građanstva opisani su (Hoskins, 2008.) i upotrijebljeni u izvješću Europske komisije o napretku (2008.).

Razvijen je hipotetski prikaz metode učenja dinamičnog građanstva. Ova pretpostavka pokazuje savršene veze uzimajući u obzir temeljne čimbenike između ulaznih elemenata učenja, građanske kompetencije i dinamičnog građanstva. Pretpostavlja se da se kroz formalno učenje stvara građanska kompetencija (građanske informacije, sklonosti, ponašanja i vrijednosti), a to pojedincima omogućuje da budu aktivni građani.

Socijalna kompetencija karakterizira se kao sposobnost održivog upravljanja socijalnom inteligencijom. Drugim riječima, socijalna kompetencija aludira na dobro funkcioniranje s drugima, sposobnost stvaranja i održavanja bliskih veza i prilagođeno i iskreno djelovanje u društvenim okruženjima. S obzirom na složenost socijalne intuitivnosti, socijalna se kompetencija nalazi u širokom spektru kognitivnih sposobnosti, strastvenih oblika ponašanja, sposobnosti ponašanja, socijalne promišljenosti i pojedinačnih i društvenih vrijednosti povezanih s međuljudskim vezama. Kako bi se razumijevanje ovog koncepta unaprijedilo, socijalna kompetencija temelji se na formativnim obilježjima (tj. želje za socijalnom kompetencijom mijenjaju se prema dobi pojedinca), određenim društvenim okolnostima (tj. pojedinci mogu biti socijalno kompetentni u jednoj, ali ne u drugoj, ili se dijete može pokazati kompetentnijim kad je u komunikaciji sa socijalno osviještenom, a ne s plašljivom osobom) i socijalnim obilježjima (tj. određeni elementi socijalne kompetencije imaju uporište u socijalnim željama).

Roditelji mogu ciljano utjecati na građansko razmišljanje kod kuće osnažujući navike i sposobnosti koje djeci omogućuju napredak kao pojedincima koji ostvaruju doprinos na razini zajednice. Mnoge vrste poučavanja mladih ljudi građanstvu uključuju društveni i emocionalni napredak unutar okruženja u svjetskim okvirima ili okvirima zajednice. Škole su među vodećim mjestima za predstavljanje građanskog načina razmišljanja kroz lekcije, okupljanja i proslave. Međutim, i odrasli i roditelji mogu naučiti više o tim kompetencijama. U nastavku nalazi se nekoliko osnovnih savjeta i vježbi koje roditelji mogu primijeniti kod kuće u svrhe građanske uključenosti:

1. Važno je biti pristojan na mreži. Budite obzirni prema drugima, izbjegavajte uznemirujuće i napete interakcije.
2. Budite obzirni prema drugima, njihovim vrijednostima i konceptima uz otvoreni um i uzimajući u obzir mišljenja drugih.
3. Razgovarajte sa svojom djecom o društvenim obvezama i kako naše aktivnosti utječu na druge.
4. Učinite građansko obrazovanje zabavnim kroz vježbe i zajedničko učenje.
5. Potaknite suradnju upisivanjem svoje djece na sportske aktivnosti, događaje u zajednici ili druge izvannastavne aktivnosti.
6. Registrirajte se za glasovanje. Razgovor je samo jedan dio procesa glasanja. Povedite djecu sa sobom na birališta.
7. Sudjelujte na sastancima odbora ili gradskim okupljanjima i recite svojoj djeci zašto to radite.
8. Vodite djecu u posjet gradskim institucijama.
9. Vodite djecu sa sobom nakon što volontirate u svojoj zajednici ili neprofitnoj organizaciji po vašem izboru.
10. Reciklirajte. Pojasnite svojoj djeci zašto je to važno.
11. Pronađite svoje susjedstvo, grad i državu na Google kartama i istražite topografiju.
12. Napišite pismo i pošaljite ga poštom kako bi vaša djeca mogla vidjeti građanske aktivnosti na djelu.
13. Razgovarajte o utjecaju koji mediji, oglašavanje i političke reklame imaju na naše svakodnevne odluke.
14. Pročitajte knjige o važnim osobama.
15. Čitajte vijesti prilagođene djeci i razgovarajte o novinarstvu.

Za postizanje socijalnih i građanskih kompetencija odraslima su potrebna iskustva učenja i praktične vježbe koje je moguće usvojiti tijekom obuka i radionica u različitim kontekstima učenja. Druga strategija jest postupni pristup i praćenje napretka kao dijela strategije osobnog razvoja, pod nadzorom stručne osobe.

7.1. PRAKTIČNE VJEŽBE

Postoji šest prikazanih praksi u građanskom učenju:

- Nastava u učionici s temama o vladi, povijesti, zakona, sustavu temeljenog na glasanju i ekonomiji
- Rasprava o trenutnim prilikama i spornim pitanjima
- Uslužno učenje vezano za obrazovne module i poučavanje
- Izvannastavne vježbe povezane sa školom, zajednicom i upravljanjem u susjedstvu;
- Interes polaznika za školsku upravu i
- Simulacije procesa o vladavini većine.

- Učenje temeljeno na projektima iz više je razloga temeljna komponenta građanske poduke. Za početak, pothvati su izvrstan način da se postane kvalitetnim građaninom društva. Oni mogu dogovarati sastanke, raspitivati se o problemima i sastajati se sa službenicima.

1. Globalna učionica

Cilj: upoznati sudionike s globalnim problemima i pokazati koliko je teško pronaći rješenje koje je odgovarajuće u svim situacijama.

Trajanje: 2 – 3 sata

Materijali: opći materijali za obuku, stolice, dovoljno prostora, mobilni telefoni ili prijenosna računala i internetska veza

Prikažite da su Ujedinjeni narodi pravi prikaz zajedničkog okupljanja UN-a, Vijeća sigurnosti UN-a ili drugog multilateralnog tijela koje sudionicima predstavlja svijet strategije, pregovaranja i donošenja odluka. (https://en.wikipedia.org/wiki/Global_Classrooms)

Polaznici se zamišljaju na mjestu ministara država koji su pojedinci u UN-u, od Meksika do Australije. „Izaslanici“ razgovaraju o aktualnim problemima, a organizacija ima izniman broj planova. Pripremaju nacрте rezolucija, planiraju tehnike, dogovaraju se s onima koji im pružaju potporu, ali i s neprijateljima, rješavaju sukobe i istražuju UN-ova pravila i metode – sve u svrhu rješavanja pitanja koja utječu na svijet. Prije odigravanja svojih uloga, polaznici istražuju određeni svjetski problem koji je potrebno riješiti, a ti su problemi aktualni. Pokažite predstavnicima UN-a kako svjetska zajednica rješava probleme vezane za ljudska prava, okoliš, mir i sigurnost, prehranu i glad, financijsko poboljšanje i globalizaciju.

2. Planeri

Cilj: upoznati sudionike s različitim predlošcima koji se mogu upotrebljavati u različitim kontekstima

Trajanje: 1 – 2 sata

Materijali: opći materijali za obuku, mobilni telefoni ili prijenosna računala i internetska veza
(<https://www.communityplanningtoolkit.org/sites/default/files/Engagement.pdf>)

Planer je zbirka dokumenata koji usmjerava sudionike kroz odabir problema, javno djelovanje i pripremu projektnog izvješća.

Plan: Sudionici napišu plan kako bi vas uvjerali da je dugoročni projekt vrijedan problema na koji se žele usredotočiti.

Promišljanje: Sudionici procjenjuju uzroke/posljedice i traže vaše odobrenje za svoje prvo građansko djelovanje.

Građansko djelovanje: Sudionici promišljaju o svojem posljednjem građanskom djelovanju, prate usvojeno znanje, vještine i stavove i predlažu svoje sljedeće građansko djelovanje. Izvještaj: Sudionici izvještavaju o građanskim aktivnostima koje su poduzeli i utjecaju na odabrano pitanje/problem i fokusiraju se na vlastito učenje. Primjerice, skupina građana iz istog susjedstva s pomoću metode

planera riješiti uobičajeni problem u njihovoj zajednici. Skupina je odabrala problem koji se odnosi na onečišćenje zraka. Nakon ove faze, sve skupine moraju analizirati uzroke onečišćenja zraka na njihovom području i doći do određenih rješenja (poput sadnje drveća). Moraju odabrati rješenje i djelovati. Po završetku, cijelu ćemo skupinu uključiti u sadnju drveća u njihovom zajedničkom prostoru.

3. Učenje koje se temelji na projektima – Projekt građana (<http://civiceducator.org/what-is-project-citizen-civics-education/>)

Cilj: Podučava polaznike o javnoj politici kroz proces istraživanja problema i razvijanja prijedloga za vladu kako bi se osvrnuli na taj problem.

Trajanje: 2 – 3 sata

Materijali: opći materijali za obuku, mobilni telefoni ili prijenosna računala i internetska veza

Pregled: Kako projekt građana funkcionira

Projekt građana započinje upoznavanjem s demokracijom i građanskom kulturom. Polaznici kroz nekoliko predavanja usvajaju temeljne vrijednosti našeg demokratskog sustava, razliku između javne politike i privatnog poslovanja i ponešto o tome što bi vlada trebala učiniti za rješavanje problema.

Prvi korak: Utvrdite problem

Sljedeća je faza projekta prepoznavanje problema. Možda ćete se moći usredotočiti i na probleme kod kuće, na lokalnoj, regionalnoj ili europskoj razini.

Primjeri takvih problema mogu biti:

- Na lokalnoj razini: obnova igrališta u vašoj zajednici ili nedostatak sudjelovanja mladih u volonterskim aktivnostima
- Na razini države: mladi njegovatelji ili usamljenost starije populacije
- Na europskoj razini: nezaposlenost mladih, migracije s kojima se suočavaju zemlje EU-a ili kriza vezana za klimatske promjene.

Ovo je grupni projekt, stoga je potrebno smisliti način kako bi se cijela skupina složila oko odabira teme. U konačnici, studenti će prezentaciju podijeliti na manje dijelove i skupine i stoga se optimalna skupina sastoji od oko 16 do 20 polaznika.

Drugi korak: Istražite i definirajte problem

Nakon što polaznici odaberu temu, potrebno je obaviti pojedine zadatke, što uključuje bilo kakvu konvencionalnu analizu i prikupljanje podataka. Međutim, u svojoj biste zajednici trebali raditi i ankete o prikupljanju podataka, intervju, analizu dokumentacije itd. Takvi će zadaci omogućiti utvrđivanje problema, ali će i dokazati da ga je potrebno riješiti.

Treći korak: Pronađite moguća rješenja problema u javnoj politici

Polaznici će potom započeti s radom na potencijalnim rješenjima problema.

Probleme bi trebali istražiti nakon što smanje izbor na dva ili tri rješenja. Jeste li ikad prije isprobali takve ideje? Postoje li dokazi o njihovoj učinkovitosti? Što ljudi misle o njima? Koje su prednosti i nedostaci? Kad zakonodavac predloži pristup, zamolite ih da izlože svoju perspektivu.

Četvrti korak: Odaberite rješenje i iznesite slučaj

Kad skupina detaljno analizira potencijalna rješenja problema, moraju odabrati jedno rješenje. Skupina možda neće odabrati idealno rješenje, no potrebno je odlučiti se za jedno koje će biti od pomoći i koje će promovirati. To je i prepreka za javnu politiku – odabir nepotpunog pristupa koji poboljšava tešku situaciju.

Peti korak: Plan djelovanja

Pretposljednji se korak odnosi na odluku o kampanji za odabrani pristup. U tom je slučaju važno poznavati procese politike. Polaznici moraju otkriti tko ima moć za rješavanje problema i što će potaknuti ljude na djelovanje.

Mogla bi se organizirati kampanja pisanja elektroničke pošte, govora na sastancima odbora za obrazovanje, aktivizma na društvenim mrežama i još mnogo toga. Ipak, bit će detaljno objašnjeno kako je zainteresirane strane moguće potaknuti na djelovanje.

Šesti korak: Prezentacija zainteresiranih strana

Posljednji dio ovog projekta jest sastavljanje njegove dokumentacije i prenošenje tih ideja kolektivu koji ima moć djelovanja, a to je moguće podnijeti Odboru za obrazovanje ili Gradskom vijeću za lokalna pitanja. Možda svojim zakonodavcima ili zakonodavnom odboru postavljate pitanje na razini cijele države. Međutim, možete započeti i s malom nevladinom organizacijom iz vašeg područja.

Sudionici razvijaju znanje i vještine kroz istraživanje i odgovaraju na zanimljivo ili složeno pitanje, problem ili izazov tijekom duljeg vremenskog razdoblja. Učenje koje se temelji na projektima pomaže pri razvijanju životnih vještina. Uspjeh u životu iziskuje više od znanja i vještina. Sudionici uče kako preuzeti inicijativu, kako biti odgovoran i izgraditi dobar stav s pomoću ovakve vrste učenja. Učimo kako stvoriti povjerenje, rješavati probleme, raditi u timovima i dijeliti ideje. Također, učenje koje se temelji na projektima pruža sudionicima priliku da istražuju probleme i izazove primjenjujući ih na stvarni život čime se povećava potencijal da se vještine i koncepti dugoročno zadrže.

7.2. Alati za procjenu i praćenje

Za praćenje i procjenu razvoja kompetencija možete upotrebljavati različite alate poput:

- Alata za procjenu
- Upitnike
- Intervjua
- Promatranja
- Rasprava

- Igra
- Sociometrije
- Društvene igre Dixit
- Promjena u ponašanju

Primjerice, neka pitanja koja svih mogu natjerati na razmišljanje su sljedeća:

- Kako sam stvorio nove društvene odnose? Što je bilo pozitivno? Što nije?
- Jesam li preuzeo inicijativu, okrenuo se prema drugima i pomogao im?
- Kada sam najučinkovitije komunicirao s drugima?
- Kako sam razvio sposobnost funkcioniranja u timu?
- Koje sam druge socijalne vještine razvio tijekom ove obuke/programa?

8. Primjer dobre prakse u radu sa samohranim roditeljima

Centar za samohrane roditelje - Budimpešta, Mađarska

U Mađarskoj roditelj nije prisutan u 300 000 obitelji. Kao rezultat, 500 000 djece odgaja samo majka ili otac. Oni pomažu Centru za samohrane roditelje. Samohrani roditeljski centar otvoren je u svibnju 2018. za najveće mađarske manjinske jednoroditeljske obitelji.

Od tad:

- 7600 obitelji uživalo je usluge, pomoć i zajednicu
- 800 profesionalaca sudjelovalo je u profesionalnim događanjima Centra
- 80 volontera pomaže radu Centra
- organizirao je radionice i stručno usavršavanje za 50 nevladinih organizacija
- Organizirani su događaji za 150 djece i roditelja koji žive izvan granica Mađarske
- Centar je organizirao i osigurao odmor i kampiranje za 3100 roditelja i djece

Samohranim obiteljima pomažu se besplatne usluge, događaji, podrška i donacije u komunalnom i pomoćnom prostoru od 400 četvornih metara u Centru za samohrane roditelje.

Centar je krizni centar, pomaže i podupire prostor, igraonicu, kafić i mjesto događaja.

Za više informacija možete posjetiti web stranicu Centra:

www.singleparents.hu

Izvori i reference

- Basic mathematics concepts, lessons, tests <https://www.basic-mathematics.com/>
- Maths unlimited, online tests and worksheets <https://eu.edugain.com/>
- Mean, median and mode review <https://www.khanacademy.org/math/statistics-probability/summarizing-quantitative-data/mean-median-basics/a/mean-median-and-mode-review>
- Range <https://www.mathgoodies.com/lessons/vol8/range>
- Probability <https://www.mathsisfun.com/data/probability.html>
- Basics of statistical analysis <https://whatis.techtarget.com/definition/statistical-analysis>
- The different uses of statistics in everyday life <https://www.learnpick.in/blog/different-uses-of-statistics-in-daily-life>
- A short video on statistics <https://www.youtube.com/watch?v=055JhRCO8fA>
- Physics and Chemistry concepts <https://study.com/academy/lesson/teaching-physics-chemistry-concepts-in-early-childhood.html>
- What is physics? <https://www.khanacademy.org/science/physics/one-dimensional-motion/introduction-to-physics-tutorial/a/what-is-physics>
- Introduction to the major laws of physics <https://www.thoughtco.com/major-laws-of-physics-2699071>
- Examples of physics in everyday life <https://studiousguy.com/10-examples-of-physics-in-everyday-life/>
- The laws of thermodynamics <https://www.khanacademy.org/science/biology/energy-and-enzymes/the-laws-of-thermodynamics/a/the-laws-of-thermodynamics>
- The fundamental laws of electricity <https://testguy.net/content/272-Basic-Electrical-Theory-The-Fundamental-Laws-of-Electricity>
- Darwin, evolution, natural selection <https://www.khanacademy.org/science/biology/her/evolution-and-natural-selection/a/darwin-evolution-natural-selection>
- Safety with gas <https://www.arrivealive.mobi/safety-with-gas>
- Ala-Mutka, K., Punie, Y., & Redecker, C. (2008). Digital Competence for Lifelong Learning. Luxembourg: Institute for Prospective Technological Studies.
- Chan, B., Churchill, D., & Chiu, T. (2017). Digital Literacy Learning in Higher Education through Digital Storytelling Approach. Journal of International Education Research, 13(1), 1-16.
- Council of Europe. (2007). Key Competences for Lifelong Learning. European Reference Framework. Luxembourg: Office for Publications of the European Communities.
- Couto, M., Lucas, C., Brites, M., & Pereira, L. (2018). Digital Literacy in Europe: Best Practices in Six Countries. EDULEARN18 Conference, (pp. 3530-3538). Palma, Mallorca.
- D.Zhang, & Livingstone, S. (2019). Inequalities in how parents support their children's development with digital technologies. Department of Media and Communications.
- DefinedSTEM. (n.d.). A Guide to Project-Based Learning for K-12 Educators. DefinedSTEM.
- Gutierrez Martin, A., & Tyner, K. (2012). Media Education, Media Literacy and Digital Competence. Media Literacy in Multiple Contexts, 19, 31-39. Retrieved from <https://www.revistacomunicar.com/indice-en/articulo.php?numero=38-2012-05>.
- Helsper, E., van Deursen, A., & Enyon, R. (2015). Tangible Outcomes of Internet Use. Digital Skills to Tangible Outcomes Project Report. Retrieved from www.oii.ox.ac.uk/research/projects/?id=112

- Kampylis, P., Punie, Y., & Devine, J. (2015). Promoting Effective Digital-Age Learning- A European Framework for Digitally-Competent Educational Organisations. European Union.
- Libreau, G. (2017). Digital Competences. Brussels: European Commission.
- McGarr, O., & McDonagh, A. (2017). Digital Competence in Teacher Education. Output 1 of the Erasmus+ funded Developing Student Teachers' Digital Competence (DICTE). Retrieved from <https://dicte.oslomet.no/>
- Ortlieb, E., Cheek Jr., E., & Semingson, P. (2018). Best Practices in Teaching Digital Literacies. Bingley: Emerald Publishing Limited.
- Pavlick, J. (2017). Challenges of parental responsibility in the digital age: A global perspective. Retrieved 11 2, 2020, from LSE: <https://blogs.lse.ac.uk/parenting4digitalfuture/2017/12/13/challenges-of-parental-responsibility/>
- Redecker, C., & Punie, Y. (2017). European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Luxembourg: Publication Office of the European Union.
- Silva, K. D., & Behar, P. (2019). Digital Competences in Education: A Discussion of the Concepts. Educao em Revista. doi:http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S010246982019000100419&script=sci_arttext&tlng=en
- van Deursen, A., & van Dijk, J. (2009). Improving digital skills for the use of online public information and services. Government Information Quarterly, 26, 333-340.
- van Deursen, A., & van Dijk, J. (2014). Digital Skills: Unlocking the Information Society. New York: Palgrave MacMillan.
- van Laar, E., van Deursen, A., van Dijk, J., & de Haan, J. (2017). The relation between 21st century skills and digital skills or literacy: A systemic literature review. The relation between 21st century skills and digital skills or literacy: A systemic literature review. doi:10.1016/j.chb.2017.03.010
- Yu, T., Lin, M., & Liao, Y. (2017). Understanding factors influencing information communication technology adoption behavior: The moderators of information literacy and digital skills. Computers in Human Behavior, 71, 196-208.
- A resource for new entrepreneurs and willing to become one <https://www.entrepreneur.com>
- Materials on entrepreneurship and lifestyle entrepreneurship <http://www.ace-erasmusplus.eu>
- Entrepreneurial skills description https://www.mindtools.com/pages/article/newCDV_76.htm
- Most Important Skills Entrepreneurs Need <https://www.forbes.com/sites/quora/2017/09/11/what-are-the-most-important-skills-entrepreneurs-need/#7fb465bb106c>
- Writing a business plan <https://articles.bplans.com/how-to-write-a-business-plan-updated-for-2020/>
- Market research methods <https://www.brandwatch.com/blog/market-research-methods/>
- <https://www.youthpass.eu/es/youthpass/documentation/action-2/key-competence-learning-to-learn/>
- <http://keyconet.eun.org/learning-to-learn>
- <https://www.educationdegree.com/articles/educational-learning-theories/>
- <https://www.verywellmind.com/learning-theories-in-psychology-an-overview-2795082>
- <https://www.simplypsychology.org>
- <https://www.psychology.org/resources/educational-psychology-theories>
- <https://www.instructionaldesign.org/theories/experiential-learning/>
- https://serc.carleton.edu/integrate/teaching_materials/civic_engagement/evaluate_civic.html
- <https://www.youthpass.eu/en/youthpass/documentation/action-2/key-competence-social-and-civic/>

- G. Almond, S. Verba: The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations, Princeton 1963
- L. Pye, S. Verba (Ed.): Political Culture and Political Development; Princeton, 1972 (2. edition)
- R. D. Putnam: Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community; New York 2000;
- <http://www.ecs.org/clearinghouse/01/10/48/11048.pdf>
- <https://www.icivics.org/DemocracyAtPlay-Family>
- <https://www.intechopen.com/books/early-childhood-education/promoting-the-social-competence-of-each-and-every-child-in-inclusive-early-childhood-classrooms>
- https://issuu.com/csg.publications/docs/civics_toolkit_2017_web
- <http://www.ecs.org/clearinghouse/01/10/48/11048.pdf>
- Murray Print, Dirk Lange, Civic Education and Competence for engaging citizens in democracies. Springer Science & Business Media, 2013
- John Dewey, Democracy and Education, 1997
- https://en.wikipedia.org/wiki/Global_Classrooms
- <https://www.pblworks.org/what-is-pbl>
- https://my.pblworks.org/resource/document/project_design_rubric
- https://my.pblworks.org/resource/document/project_assessment_map
- https://my.pblworks.org/resource/document/project_work_report_team
- https://my.pblworks.org/resource/document/project_presentation_audience_feedback_form
- <https://www.edutopia.org/project-based-learning>
- <https://www.teachthought.com/project-based-learning/a-better-list-of-ideas-for-project-based-learning/>
- <https://www.innovationunit.org/wp-content/uploads/2017/04/Work-That-Matters-Teachers-Guide-to-Project-based-Learning.pdf>
- <https://www.edutopia.org/project-based-learning-guide-implementation>
- <https://inservice.ascd.org/project-based-learning-creates-exemplary-citizens/>
- <https://www.socialstudies.org/c3>

